

# Percepcions *sui iuris*

Percepció de la realitat lingüística en persones amb discapacitat intel·lectual: representacions i usos

per Elvira Haro Perich

Tutor: Ernest Querol Puig  
Consultora: Isabel Moll Soldevila

Gener de 2006  
TFC  
Sociolingüística Catalana  
Universitat Oberta de Catalunya

# Índex

|   |       |
|---|-------|
| Introducció   | 1     |
| • Els informants                                    | 3     |
| • La unitat d'observació                            | 4     |
| Metodologia i recollida de dades                    | 5     |
| • L'entrevista                                      | 6     |
| • L'enquesta  | 8     |
| • L'observació participant                          | 8     |
| • Gestió d'accés a les dades                        | 9     |
| • Dificultats o problemes en<br>l'accés a les dades | 9     |
| • Confidencialitat                                  | 10    |
| Anàlisi de les dades de les entrevistes             | 10    |
| Anàlisi de les dades de les enquestes               | 35    |
| Conclusions   | 40    |
| Bibliografia  | 44    |
| Annexos   | 46-62 |

© (l'autor/a)

*Reservats tots els drets. Està prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, compresos la impressió, la reprografia, el microfilm, el tractament informàtic o qualsevol altre sistema, així com la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec, sense l'autorització escrita de l'autor o dels límits que autoritzi la Llei de Propietat Intel·lectual.*

## Agraïments

Vull donar les gràcies i expressar la meva satisfacció per tota la col·laboració que he rebut per part dels informants. Uns homes i dones amb els quals he compartit l'esforç, la dedicació i el temps, per a poder oferir un testimoni de les seves "Percepcions *sui iuris*".

Així mateix, vull agrair molt sincerament l'atenció rebuda per part del president i la junta directiva d'ASINPROS, la directora del Centre Ocupacional Bintaufa, els educadors/res, monitors/es del COB i del Cap de Llevant i, és clar, al tutor i a la consultora que m'han guiat en aquest projecte.

*Una llengua és lloc de trobada,  
és l'element cohesionador de la vida comuna,  
el gran mitjà per a la cooperació  
entre aquells que configuren un poble.*

Jesús Tuson

## **Introducció**

La reflexió al voltant de la relació entre llengua i societat ha format part, des de fa segles, de les inquietuds del pensament humà. La sociolingüística dóna forma a aquests pensaments i vas més enllà de l'estudi de l'ús de la llengua en un context sociocultural. La sociolingüística comprèn un ventall molt ampli de camps d'estudi com són: la sociologia, la psicologia, l'antropologia, l'etnografia, etc. Pel que fa als temes, Boix i Vila (1998: 34) consideren que:

Els temes estrella de la sociolingüística catalana han estat els rellevants per a la recuperació de la comunitat lingüística catalana: la fixació de la llengua normativa i la dinàmica entre aquesta i les altres varietats lingüístiques; els fenòmens de llengües en contacte; el bilingüisme, la diglòssia i els processos de substitució lingüística; la immigració, la integració lingüística, i el capgirament del procés de substitució lingüística; la funció de l'ensenyament en el manteniment i extensió de la llengua, etc.

Sens dubte, aquests són uns temes molt importants, però com hem vist, aquesta disciplina pot abraçar-ne molts d'altres. Nous temes que sorgeixen en preguntar-nos sobre la realitat de la llengua catalana. Fa dos anys, a l'assignatura de Sociolingüística Catalana, ens van proposar la realització d'un petit treball de recerca. Pel que fa al tema, podríem elegir entre algunes opcions que ens oferia el consultor o bé en podríem proposar nosaltres un que ens agradés o que ens semblés interessant. L'elecció no va ser gens fàcil, però finalment em vaig decidir, vaig treballar el tema de "L'ús de la llengua en persones amb retard mental". Sempre m'havia preguntat si quan es fa un estudi sobre l'ús de la llengua catalana es té en compte les persones amb discapacitat intel·lectual, tenia la sensació que restaven al marge, però en realitat no ho sabia. Tampoc coneixia quin ús feien de la llengua pròpia aquest grup de parlants, ni si realitzaven alternança de codi o en definitiva, quina era la seva situació

comunicativa. Vaig fer el treball i vaig recollir les dades mitjançant una entrevista que vaig preparar tenint en compte les seves habilitats de comunicació. Les respostes van ser de caire qualitatiu i van representar un primer acostament a tots els meus dubtes.

Avui, un nou projecte m'ha fet retrobar la gent que vaig conèixer i a algú més per a prosseguir la tasca que vaig iniciar fa dos anys. El projecte "Percepcions *sui iuris*" s'inscriu en l'àrea de la sociolingüística catalana. Es tracta d'un estudi que es fonamenta en la recerca relacionada amb la llengua i la societat, concretament, a l'illa de Menorca. L'objecte d'estudi és el grup social de les persones amb discapacitat intel·lectual, però que a més d'objecte, formen part de la investigació en aportar les seves opinions i valoracions. D'aquesta manera es fa patent la implicació d'un grup amb veu pròpia. D'aquí el títol del projecte *sui iuris*, expressió llatina que significa "de dret propi".<sup>1</sup>

L'objectiu principal del treball és conèixer com perceben la realitat lingüística les persones amb discapacitat mental. Aquest objectiu comporta la hipòtesi implícita de si "les persones amb retard mental interpreten la realitat lingüística de la mateixa manera que la resta de persones"<sup>2</sup>. Es tracta també de conèixer quina percepció tenen de la seva llengua i, quina relació hi ha entre els seus usos i representacions lingüístiques i entre els de les seves famílies. Mitjançant l'estudi de la percepció lingüística s'obtenen algunes dades sobre l'ús que fan de la llengua catalana i com o quan duen a terme un canvi de codi. Tot plegat, pot posar en evidència la independència lingüística de les persones amb discapacitat que reflecteix el dret propi de triar, d'expressar-se així com els sembli convenient.

D'estudis sobre la percepció de la llengua i el seu ús n'hi ha, però aquest ens aproparà a un grup social de vegades desconegut i a voltes oblidat pels estudis de la sociolingüística catalana. D'aquí l'interès del projecte. Espero poder esvaire amb aquesta pràctica alguns dels interrogants oberts i oferir a la fi un testimoni que enriqueixi els nostres coneixements.

---

<sup>1</sup> Segons el dret romà es feia una distinció entre els ciutadans lliures que no estaven sotmesos a l'autoritat d'altri i els que estaven sotmesos a l'autoritat d'una altra persona els "alieni iuris".

<sup>2</sup> "El fet d'atribuir a una persona la condició de disminució, i sobretot de disminució psíquica, comporta unes conseqüències directes: automàticament es condicionen les expectatives no només de pares i membres de la societat, sinó moltes vegades les dels propis professionals". (M. Pallisera, 1999: 7).

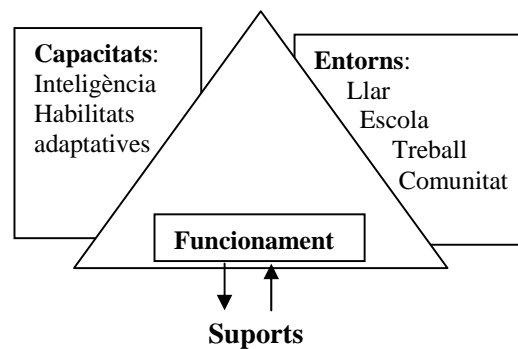
### Els informants<sup>3</sup>

Les persones que formen part de l'estudi estan afectades de Síndrome de Down o retard mental (en grau moderat o lleu). Alhora, poden estar afectades d'altres discapacitats com són les de tipus sensorial, motora o de comunicació.

Per tal de poder entendre una mica més el concepte de retard mental paga la pena veure'n la definició, que data de l'any 1992. L'Associació Americana de Retard Mental (AARM) va adoptar una nova classificació i un nou sistema de classificació basat en la concepció canviant del retard mental (Luckasson, Coulter, Polloway, Reiss et al., 1992). Miguel Ángel Verdugo i Cristina Jenaro (1997: 21) ens ofereixen la versió en castellà del concepte i de la classificació i sistemes de suport.

El retard mental fa referència a limitacions substancials en el desenvolupament corrent. Es caracteritza per un funcionament intel·lectual significativament inferior a la mitjana, que té lloc juntament amb limitacions associades en dos o més de les següents àrees d'habilitats adaptatives possibles: comunicació, cura personal, vida a la llar, habilitats socials, utilització de la comunitat, autogovern, salut i seguretat, habilitats acadèmiques funcionals, oci i treball. El retard mental es manifesta abans dels divuit anys.<sup>4</sup>

- Estructura general de la definició de Retard mental (AAMR, 1992):



El cantó esquerre del triangle significa que es neix amb unes capacitats o competències intel·lectuals i unes habilitats adaptatives. Les persones amb retard mental, en aquest sentit, tenen unes limitacions. En el cantó dret es representen els entorns: la llar, l'escola o el

<sup>3</sup> Els informants són subjectes actius en la recerca a la qual aporten informació i valor.

<sup>4</sup> La traducció al català és meua.

treball i la comunitat. En aquests entorns les persones interactuen i tenen experiències. Finalment, el triangle inclou a la seva base el funcionament que depèn d'uns suports. Segons si es tenen més o menys suports, aquest variarà, també canviarà en base de les capacitats i l'entorn del subjecte.

### La unitat d'observació

És important saber que la discapacitat mental no té per què ser sempre igual, pot variar segons l'edat, l'entorn, la comunitat, etc. Amb els suports necessaris, les persones amb discapacitat poden inserir-se en el món laboral i integrar-se en la societat. Aquest és un dels objectius del Centre Ocupacional Bintaufa<sup>5</sup> (COB), el centre al qual pertanyen la major part dels nostres informants i on s'ha fet el treball de camp. La definició<sup>6</sup> d'aquest centre estaria entre la de "Centre Ocupacional (per a persones amb més necessitats de suport)" i la de "Centre Ocupacional (prelaboral)". La finalitat del primer seria la d'oferir uns serveis d'activitat ocupacional i de millora de les habilitats adaptatives, en règim de dia, a les persones amb retard mental que, pel seu grau de minusvalidesa o característiques afegides, tenen dificultats per a integrar-se plenament en un Centre Ocupacional (prelaboral). La finalitat del segon tipus de centre seria la de procurar una integració d'adults amb retard mental mitjançant la realització d'activitats laborals, personals i socials per a la seva habilitació laboral, desenvolupament de la seva autonomia personal i capacitació social.

El COB ofereix unes activitats ocupacionals que afavoreixen el desenvolupament de les habilitats, dels hàbits i les capacitats relacionades amb l'entorn laboral, per tal de facilitar la integració i la normalització social. Aquestes activitats es reuneixen en tres tipus de tallers: el de productes artesans, el de manipulats i el taller de jardineria i galliner. A més, es duen a terme uns programes d'ajust personal i social per a millorar les habilitats i capacitats personals i per a facilitar la integració i la normalització social. Són els programes de:

---

<sup>5</sup> El Centre Ocupacional Bintaufa és un servei d'ASINPROS (Associació Insular d'Atenció a persones amb Discapacitat de Menorca).

<sup>6</sup> Definicions sintetitzades de: FEAPS (2000: 24-25).

psicomotricitat, natació, hípica, informàtica, pintura, ioga, programes per a persones amb problemes de visió, etc.

Una altra part dels informants pertanyen al Centre Especial d'Ocupació "Cap de Llevant", on els treballadors/es discapacitats/des que hi treballen ho fan sota la supervisió d'un monitor/a i en un entorn protegit. Finalment, un petit grup són discapacitats/des amb autonomia suficient i ja integrats/des en el món laboral, viuen en un pis tutelat.

### **Metodologia i recollida de dades**

Quan em vaig plantejar aquest treball, vaig cercar informació i bibliografia sobre el tema per tal de poder conèixer un estat de la qüestió, però la meua recerca no va ser productiva. Els resultats de la cerca a la biblioteca de l'Institut de Sociolingüística Catalana van ser més aviat escassos. Podem dir que, ara per ara, no he trobat antecedents (això no vol dir que no n'hi pugui haver). És per aquesta raó, que com no partia d'unes dades existents, disponibles, he recollit la informació mitjançant diverses tècniques com l'entrevista, l'enquesta i l'observació participant. La combinació de diferents mètodes m'ha permès obtenir una visió completa i matisada dels aspectes que m'interessava estudiar.

Aquest projecte és un treball de camp per la interacció directa que he mantingut amb els informants. He buscat les dades que necessitava allà on pensava que les podia trobar. Per això, he seguit uns passos d'aproximació als informants, he dut a terme una estratègia oberta. D'entrada, ha estat útil que hi hagués uns contactes que facilitessin l'acostament, la confiança, la cooperació i, en el cas dels meus informants, encara més. La visita esglaonada de la unitat d'observació, és a dir, del conjunt d'escenaris on he dut a terme l'estudi, m'ha permès relacionar-m'hi amb facilitat. De fet, puc qualificar de molt bona la relació social que hem mantingut mútuament. En cap cas he experimentat sensació de rebuig ni d'hostilitat per la meua afecció a preguntar, ans el contrari, m'han mostrat un gran afany col·laborador.



### L'entrevista

Abans de dissenyar l'entrevista he valorat què volia saber exactament alhora que també he considerat les persones que havien de respondre. L'entrevista ha estat estructurada, dirigida i focalitzada, realitzada personalment, seguint el mateix guió per a tothom, independentment del grau de discapacitat. M'he hagut d'assegurar que les preguntes fossin clares i que el vocabulari emprat fos adient i entenedor, per tal d'evitar les dificultats de comprensió per part dels entrevistats. En aquest sentit, he tingut en compte les recomanacions de Novell i altres (2003: 51). Els autors d'aquest llibre parlen de "la dificultat d'entrevistar a persones amb retard mental" i aconsellen de seguir les tècniques d'Emerson (1998) i Deb (2001). Es tracta d'unes tècniques d'entrevista clínica molt senzilles d'aplicar i que a més, donen molt bon resultat. Vegem-les de manera succinta:

- L'avaluador prepara les entrevistes segons les necessitats de la persona, s'entrevista prèviament amb un familiar o amb la persona que en té cura.
- S'informa a la persona de l'objectiu de l'entrevista.
- Es respecta la confidencialitat.
- Es comença l'entrevista amb unes preguntes senzilles que donin confiança a l'entrevistat/ada.
- S'ha de ser conscient de les habilitats i limitacions comunicatives de les persones que s'entrevista i ens hem d'adaptar a elles.
- S'utilitza un llenguatge senzill: frases simples i curtes. S'evita el llenguatge tècnic o complex, les metàfores, les frases fetes, el doble sentit i les ambigüitats.
- Es poden utilitzar sistemes facilitadors de la comunicació. (En el projecte he utilitzat un dibuix i un mapa).
- L'avaluador s'ha d'adreçar al subjecte i intentar d'involucrar-lo a l'entrevista.
- Les preguntes que es formulen han de ser breus i obertes, no tancades, però tampoc no molt obertes, perquè es poden atabalar.
- No s'ha d'entrar en qüestions polèmiques.
- L'avaluador repetirà les preguntes que calgui o farà que l'entrevistat/ada les repeteixi, per a saber si les ha entès.

- S'han d'evitar les formulacions que impliquin una resposta.
- En cas que l'entrevistat/ada presenti símptomes de cansament, s'ha de ser flexible i s'ha de suspendre l'entrevista.

A part d'aquestes recomanacions he tingut en compte les que descriuen els autors del llibre de Novell i altres (2003: 47) per "prevenir el sentiment de fracàs", que són vàlides per a la persona que és entrevistada i per a la persona que entrevista. Vegem-les molt breument:

- Utilitzar un llenguatge molt simple.
- Emprar la forma interrogativa més simple possible.
- Evitar les frases subordinades.
- Utilitzar els adverbis i els adjectius amb mesura.
- Utilitzar descripcions concretes.
- Emprar verbs actius i no passius i, és millor fer ús del mode indicatiu que del subjuntiu.
- Sempre que sigui possible utilitzar el present simple.

L'entrevista s'ha realitzat en català, fins i tot, en els casos dels castellanoparlants, atès que l'entenien perfectament. Tot i que, a les preguntes he fet referència al "menorquí", perquè els és més proper. A la part final de l'entrevista els he demanat la seva opinió sobre si pensen que el català i el menorquí són una mateixa llengua (més endavant en veurem els resultats).

L'entrevista com a interacció social és molt interessant i més si aquest fenomen social es pot estudiar en el propi entorn dels entrevistats. És molt important per a les persones amb discapacitat que l'entorn sigui el més familiar i conegut possible. I així és com ho hem fet. Les entrevistes s'han realitzat en diversos llocs, segons l'ocupació de les persones que s'entrevistaven: en una sala propera al taller de bijuteria i ceràmica; a prop del menjador; en els hivernacles (al bell mig de les plantes i d'alguns animals com ànecs, cavalls, gats, ...); a les places, on es trobava la brigada de jardineros treballant; en el pis tutelat, etc.

El temps esmerçat en la realització de l'entrevista s'ha acostat a una mitjana de tres quarts d'hora per persona. Han hagut de respondre a un total de seixanta-tres preguntes, llevat de les primeres nou, de les quals jo ja tenia algunes dades.

El qüestionari combina preguntes que ens donen un resultat més quantitatiu com les dades sobre l'edat, sexe, tipus i grau de trastorn, escolarització, etc. amb preguntes sobre l'ús de la llengua catalana, les respostes de les quals són més qualitatives, és a dir, donen un resultat més explicatiu (vegeu annex per als formularis de l'entrevista i de l'enquesta). Hi ha un bloc de qüestions que ens apropa a les percepcions, les representacions i la identitat dels entrevistats, així com al concepte de territorialitat o concepte d'àmbit geogràfic. També, mitjançant una pregunta s'analitza el canvi de codi del parlant. Algunes de les preguntes de l'entrevista i sobretot, de l'enquesta als familiars són adaptades de l'Enquesta sociològica a 4t d'ESO del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

### L'enquesta

L'enquesta s'ha dissenyat per dur a terme un exercici comparatiu dels usos familiars amb els de l'entrevistat/ada. Es tracta d'un breu qüestionari sobre els usos, actituds i representacions lingüístiques. Les respostes es contrasten amb les de les entrevistes i s'estudia la relació que hi ha entre unes i altres. Els resultats d'ambdues tècniques es completen amb l'observació participant.

### L'observació participant

El fet d'introduir-me en la vida quotidiana dels informants, fins i tot, sortint d'excursió amb ells i elles m'ha permès descriure millor alguns resultats que em donaven les entrevistes. Alhora, amb l'ajut d'un bloc de notes, he recollit algunes dades per tal d'omplir els buits d'informació que em podien deixar els dos primers mètodes.

### Gestió d'accés a les dades

El semestre passat vaig comunicar a la directora del Centre Ocupacional Bintaufa la meva intenció de fer el treball final de carrera sobre el tema: "Percepció de la realitat lingüística en persones amb discapacitat intel·lectual: representacions i usos". Li vaig demanar permís per dur a terme les entrevistes en el centre i la resposta va ser positiva. Es va oferir en tot el que necessités i em va deixar lliure accés a la bibliografia específica sobre el tema del centre. En començar aquest semestre, em vaig reunir novament amb la directora per confirmar-li la realització del treball i em va aconsellar que donés a conèixer el projecte al president d'ASINPROS (Associació Insular Atenció a persones amb discapacitat de Menorca). Vaig redactar una carta al president on explicava breument el que volia fer. La resposta em va arribar via telefònica, mitjançant la directora del centre i va ser positiva. Se'm va aconsellar novament la confecció d'una nota informativa adreçada als pares/mares, tutors/es de les persones amb discapacitat. Aprofitant l'avinentesa vaig demanar-los la seva col·laboració perquè em responguessin un breu qüestionari relacionat amb els usos, actituds i representacions lingüístiques en l'entorn familiar.

### Dificultats o problemes en l'accés a les dades

Ja hem vist com des de la direcció s'aprovava el projecte, pel que fa a les persones entrevistades, totes s'han ofert voluntàriament, amb moltes ganes de col·laborar. També he rebut la resposta positiva per part dels familiars, així com l'ajut dels monitors/es i educadors/es del centre. Malgrat això, m'hauria agradat poder enregistrar les entrevistes o alguna conversa, però hi ha persones amb discapacitat que presenten algun tipus de trastorn del llenguatge (sobretot en l'articulació, dislàlia orgànica o funcional, tartamudesa clònica i/o tònica, etc.), la qual cosa, hauria complicat molt la transcripció de les paraules.

### Confidencialitat

Ni a les entrevistes ni a les enquestes figuren els noms dels parlants, d'aquesta manera es respecta la confidencialitat dels entrevistats/ades i enquestats/ades.

### **Anàlisi de les dades de les entrevistes**

- Total d'entrevistes realitzades: 30

| Tipus de trastorn   |    | Grau    |    |
|---------------------|----|---------|----|
| Discapacitat mental | 25 | Lleu    | 11 |
| Síndrome de Down    | 5  | Moderat | 19 |

Les dades de la taula anterior ens informen de les afeccions que pateixen les persones entrevistades, però no volen ser, en cap cas, un *etiquetatge* que condicioni la nostra percepció social envers aquestes persones. Així, les que tenen un grau de discapacitat “moderat” han presentat alguna dificultat de comprensió més que les del grau “lleu”, però cada persona és diferent i no es poden aplicar uns paràmetres generalitzats.

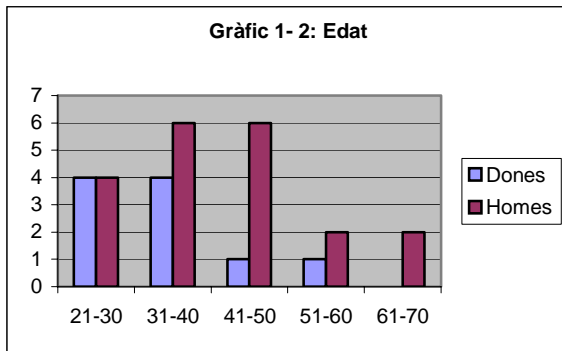
- Sexe

No es perceben diferències molt significatives pel que fa a les percepcions lingüístiques segons el sexe de la persona entrevistada. En tot cas, les dones, que representen una tercera part del conjunt de les persones entrevistades, han mostrat més habilitats comunicatives, més comprensió oral i fluïdesa a l'hora de parlar. Els homes han demostrat tenir més sentit d'orientació geogràfica (es fa patent en la pregunta que fa referència a la territorialitat o concepte d'àmbit geogràfic).

| Homes | Dones |
|-------|-------|
| 20    | 10    |

- Edat

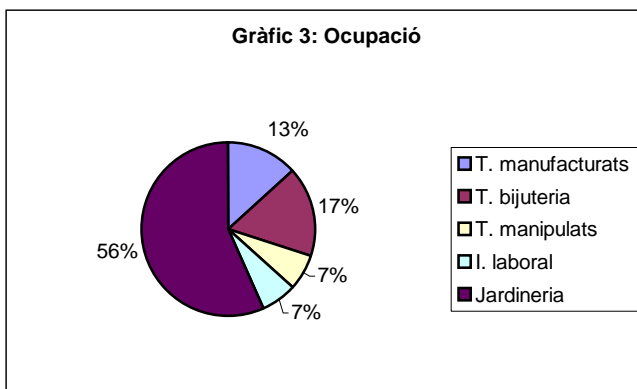
L'edat és un bon indicador per deduir el grau de coneixement de la llengua catalana. En principi, les generacions més grans no van rebre ensenyament en català. Van aprendre la llengua en el seu cercle familiar o d'amistats. Tampoc han estat tan sensibles al contacte de



llengües com ho està ara el jovent. En el grup de 61-70 anys, es dona el cas d'una persona que assegura que no sap parlar en castellà, tot i que, com he pogut comprovar, l'entén perfectament. Quant a les generacions més joves, podem veure que han tingut accés a l'ensenyament en

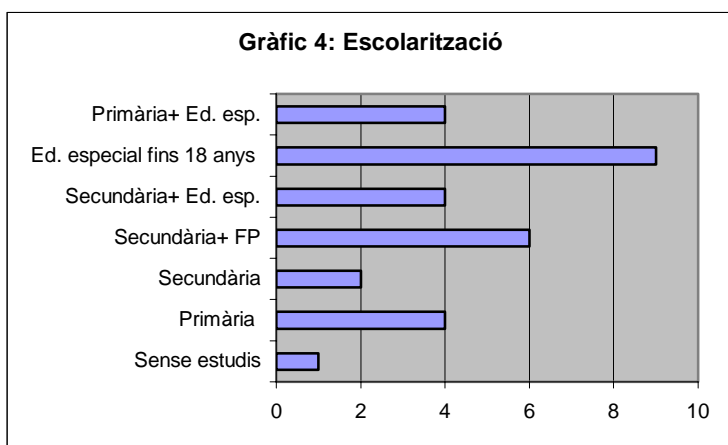
català. El contacte de llengües entre el jovent ha tingut lloc, principalment, mitjançant els mitjans de comunicació, tot i que, també veurem la importància del contacte que mantenen amb les persones amb les quals realitzen part de les seves activitats diàries i de cap de setmana. També influirà, en aquest cas, la resta de l'entorn social de la persona amb discapacitat.

- Ocupació



Com veiem en el gràfic 3, un poc més de la meitat dels informants treballen com a jardiners, de la resta, el 37 % treballa en tallers diversos (manufacturats, bijuteria o manipulats) i només un 7 % està inserit en el món laboral.

- Escolarització



Tot i que en general hi ha un bon nivell d'escolarització, crec que és important comentar el factor edat. En el gràfic no queda reflectit, però segons les dades, la gent d'edat més avançada és la que ha tingut menys accés a l'ensenyament. Llevat

d'alguna excepció, ocupen les franges de: sense estudis, primària, primària + educació especial o tot sol, educació especial. Avui, la integració dels nens i de les nenes amb discapacitat a l'escola és un fet, això permet que puguin seguir un itinerari normal i continuar els estudis. En aquest grup hi ha sis persones que han fet la Formació professional adaptada.

- Lloc de naixement i llengües

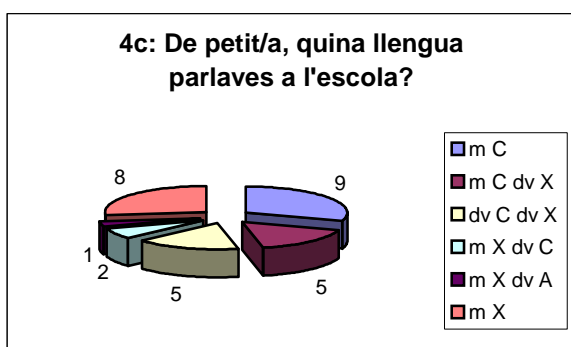
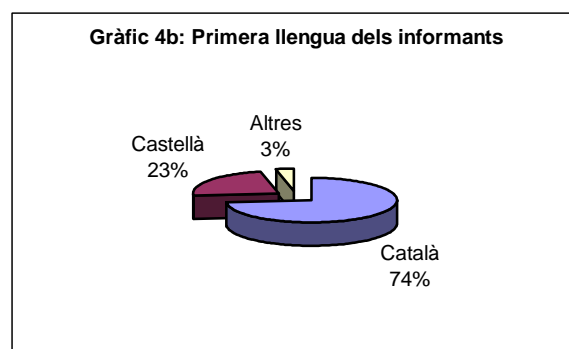
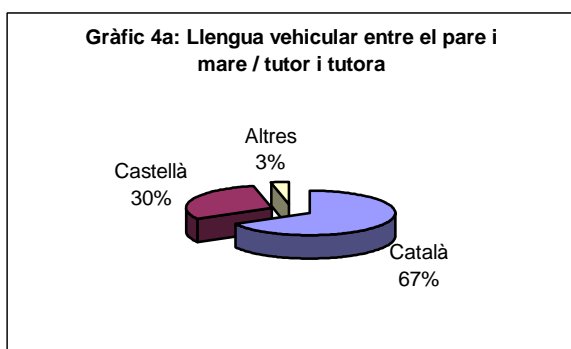
Vegem quina relació hi ha entre el lloc de naixement dels informants i el del pare/mare o tutor/tutora i les llengües que parlen.

| Lloc de naixement dels informants |        |          |            |            |           |        |         |
|-----------------------------------|--------|----------|------------|------------|-----------|--------|---------|
| Menorca                           |        |          |            |            |           |        |         |
| Maó                               | Alaior | Mercadal | Ferrerries | Ciutadella | Barcelona | Madrid | Escòcia |
| 14                                | 6      | 1        | 1          | 4          | 2         | 1      | 1       |

| Lloc de naixement mares/pares – tutors/tutores |  |  |  |  |  |  |  |
|--|--|--|--|--|--|--|--|
|  |  |  |  |  |  |  |  |

|         |          |           |                  |           |
|---------|----------|-----------|------------------|-----------|
| Balears |          | Catalunya | Resta de l'estat | Estranger |
| Menorca | Mallorca | Barcelona |                  | Escòcia   |
| 46      | 1        | 2         | 8                | 1         |

\*Només dels que tenim dades



Llegenda:

mC: més català

m C dv X: més català i de vegades castellà

dv C dv X: de vegades català i de vegades castellà

m X dv C: més castellà i de vegades català.

m X dv A: més castellà i de vegades altres.

m X: més castellà

El gràfic 4a ens mostra la llengua de la parella. En 20 casos es parla en català i en 9 en castellà. Sembla que el gràfic 4b hauria de coincidir amb el 4a, però no és així. Això és, perquè es dona el cas de parelles mixtes<sup>7</sup> que entre elles parlen una llengua que no és la mateixa que parla el fill/a. També trobem diversos casos de parelles separades, el membre que es fa càrrec del fill/a no parla en la mateixa llengua que parlava abans amb la seva parella (per ex. una dona menorquina casada amb un home andalús, en separar-se, li parla al fill en menorquí i, aquest adopta el menorquí com a primera llengua).

<sup>7</sup> Un membre de la parella parla en català i l'altre en castellà.



Del gràfic 4c es pot ressaltar la semblança dels nivells de m C i m X, però la diferència a favor del català en m C dv X.

- Amb qui et relaciones i en quina llengua

La taula que segueix és un resum de totes les respostes que fan referència a les persones més properes amb qui es relacionen diàriament els entrevistats i les entrevistades.

| PERSONA        | AQUESTA PERSONA |               | AMB AQUESTA PERSONA PARLO EN... <i>Es pot marcar més d'una casella</i> |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
|----------------|-----------------|---------------|--|----|---|----------|----|---|--------|----|---|--|
|                | VIU AMB MI      | NO VIU AMB MI | CATALÀ   |    |   | CASTELLÀ |    |   | ALTRES |    |   |  |
|                |                 |               | S  | DV | M | S        | DV | M | S      | DV | M |  |
| Mare / Tutora  | 19              |               | 10   | 1  |   | 7        | 1  |   |        |    | 1 |  |
| Pare / Tutor   | 9               | 3             | 5  |    |   | 6        |    |   |        |    |   |  |
| Company/a M/P  |                 |               |  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Germà/na 1     | 9               | 6             | 10   | 1  |   | 4        | 1  |   |        |    |   |  |
| Germà/na 2     | 2               | 3             | 2  |    |   | 3        |    |   |        |    |   |  |
| Germà/na 3     |                 |               |  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Àvia materna   |                 | 2             | 1  |    |   |          |    |   |        | 1  |   |  |
| Avi matern     |                 |               |  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Àvia paterna   |                 |               |  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Avi patern     |                 |               |  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Company/a Pis1 | 6               |               | 6  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Company/a 2    | 6               |               | 6  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Company/a 3    | 6               |               | 6  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Company/a 4    | 6               |               | 6  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Company/a 5    | 6               |               | 6  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Monitor/a 1    | 6               |               | 6  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Monitor/a 2    | 6               |               | 6  |    |   |          |    |   |        |    |   |  |
| Monitor/a 3    | 6               |               | 2  |    |   | 4        |    |   |        |    |   |  |
| P. residència  | 5               |               | 7  | 1  |   |          | 1  |   |        |    |   |  |

Llegenda: S: sempre; DV: de vegades; M: mai.

Les persones entrevistades viuen amb la família, en un pis tutelat o en una residència. “Company/a” es refereix als companys/es de les persones que viuen al pis. “Monitor/a” són els monitors/es del pis. “P. residència” és el personal de la residència.

La comunicació és una acció inherent a totes les persones, discapacitades o no. Al llarg del dia ens trobem, ens saludem, coincidim, etc. amb molta gent i, gairebé sempre acabem intercanviant algunes paraules. A la taula anterior hem vist quines persones es relacionen més sovint amb els informants (a la llar, al pis o a la residència) i la llengua que entren. Ara veurem amb qui més es relacionen<sup>8</sup> i la llengua que parlen, segons les activitats que duen a terme durant la setmana o les seves necessitats (botigues, metges, xofers transports, etc.), també és fa patent el contacte que mantenen amb els veïns i les veïnes.

| ACTIVITATS           | ES CS |    | LLENGUA QUE HI FAS SERVIR |   |          |   |                                 |   |          |   |
|----------------------|-------|----|---------------------------|---|----------|---|---------------------------------|---|----------|---|
|                      |       |    | Entre companys            |   |          |   | Amb el monitor/a o l'educador/a |   |          |   |
|                      |       |    | Català                    |   | Castellà |   | Català                          |   | Castellà |   |
|                      |       |    | S                         | D | S        | D | S                               | D | S        | D |
| Tallers ocupacionals | 27    |    | 18                        | 5 | 4        | 5 | 16                              | 2 | 9        | 1 |
| Classes de reforç    | 1     |    | 1                         |   |          |   | 1                               |   |          |   |
| Ordinador            | 15    |    | 9                         | 3 |          | 3 | 3                               | 3 | 2        | 8 |
| Escola d'adults      | 3     |    | 1                         |   |          | 2 | 2                               |   |          | 1 |
| Psicomotricitat      | 4     |    | 4                         |   |          |   | 4                               |   |          |   |
| Pintura              | 2     | 1  | 2                         | 1 |          | 1 | 2                               |   |          |   |
| Petanca              | 3     | 5  | 6                         | 2 |          | 1 | 5                               | 2 |          | 1 |
| Hípica               | 6     | 1  | 6                         |   | 1        |   | 5                               |   | 2        |   |
| Natació              | 4     | 2  | 5                         | 1 |          | 1 | 4                               | 1 |          | 2 |
| Excursions (Vidalva) |       | 15 | 12                        | 3 |          | 1 | 12                              | 2 |          | 3 |

| PERSONA                 | R  | NR | CATALÀ |   | CASTELLÀ |   | ALTRES |   |
|-------------------------|----|----|--------|---|----------|---|--------|---|
|                         |    |    | S      | D | S        | D | S      | D |
| Veïns / Veïnes          | 24 | 3  | 15     | 5 | 3        | 8 |        | 1 |
| Fornet/a                | 17 | 5  | 13     | 2 | 2        | 2 |        |   |
| Carnisser/a             | 5  |    | 1      | 2 | 3        |   |        |   |
| Dependent/a Supermercat | 15 | 6  | 11     | 1 | 7        |   |        |   |
| Dep. Botiga de roba     | 13 | 7  | 8      | 2 | 4        | 2 | 1      |   |
| Dep. Botiga de sabates  | 10 |    | 6      | 1 | 3        | 1 |        |   |
| Dep. Botiga esports     | 7  |    | 4      | 1 | 2        | 1 |        |   |
| Dep. Papereria, estanc  | 5  |    | 4      | 1 | 1        |   |        |   |
| Metge                   | 29 | 1  | 22     | 3 | 6        | 2 |        |   |
| Perruquer/a             | 19 | 4  | 15     | 1 | 4        |   |        |   |
| Xofer transports        | 25 | 2  | 22     | 1 | 3        |   |        |   |

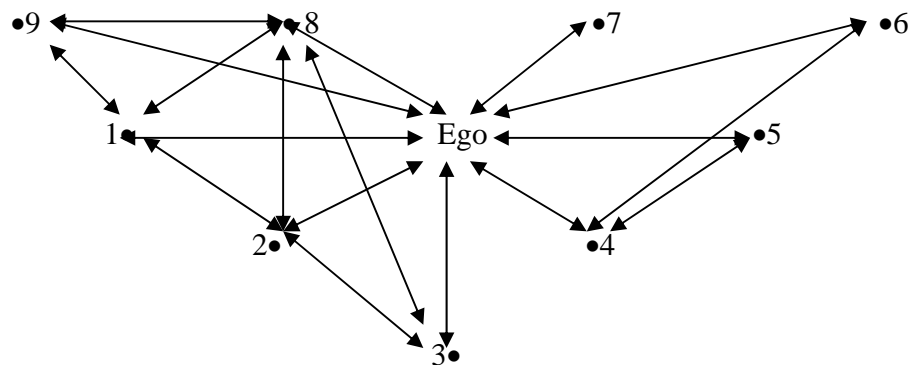
<sup>8</sup> Les persones amb discapacitat intel·lectual s'enriqueixen molt amb el contacte exterior ciutadà.

Llegenda: ES: entre setmana; CS: cap de setmana; R: es relaciona; NR: no es relaciona; S: sempre; D: de vegades.

La llengua majoritària dels monitors/es i educador/es és el català, per això gairebé tots els informants el parlen en les seves relacions, excepte els castellanoparlants, que tot i que l'entenen, només s'atreveixen a dir algunes expressions senzilles i salutacions. Aquestes dades han estat contrastades amb el coneixement que jo tenia de la llengua que emprava la persona encarregada de cada activitat. M'havia desconcertat que a l'activitat d'ordinador en què el monitor és catalanoparlant hi hagués un nombre tan significatiu de respostes que indicaven que de vegades feien ús del castellà. La clau ha estat el programa d'ordinador<sup>9</sup> que empren, que interactua amb els usuaris en llengua castellana.

- Xarxa social

La interacció que duen a terme en la seva vida quotidiana les persones amb discapacitat queda reflectida en aquesta *xarxa social*. Els individus es comparen a punts en un pla i la relació entre les dues persones es representa amb el traçament d'unes línies entre elles fins que forma com una teranyina.



<sup>9</sup> El programa és *Aprende a leer con Pipo* en CD-R. Idea original / direcció: Fernando Darder. Creació gràfica original: Eva Barceló. <http://www.pipoclub.com>

Per a dibuixar la xarxa s'han tingut en compte algunes de les relacions que figuren a les taules anteriors amb els valors més elevats. Ego és l'informant, el punt de partida; 1 és el pare/mare, tutor/a, germans, companys/es de pis o de residència; 2 és el monitor/a, educador/a dels tallers; 3 és el company/a (s/es) de tallers; 4 és el veí/na (s/es); 5 és el forner/a; 6 és el dependent/a del supermercat; 7 és el metge/essa; 8 és el xofer/a; 9 representa les activitats d'entre setmana o de cap de setmana.

La xarxa resultant ens mostra un alt nombre de *multiplicitat* o nombre de lligams que connecten dues persones, tot i la zona esparsa i més clara de la banda dreta de la xarxa (més en concret el punt 7) que manifesta que alguns dels integrants de la xarxa no es coneixen entre ells. Segons Boix i Vila (1998: 82), una xarxa múltiple o densa sol facilitar la creació i el manteniment de normes de comportament pròpies i diferenciades de les de la resta de la societat, en canvi, les persones que pertanyen a xarxes esparses i úniques són més propenses a rebre influències externes i a les pressions normatives del conjunt de la societat.

Hem vist l'exemple de xarxa social que representa la majoria dels entrevistats, però n'hi poden haver d'altres de persones que no comparteixin tots aquests lligams. Les relacions socials entre les persones estan supeditades a la comunicació. Normalment, si hi ha comunicació i interacció hi ha una relació social. La interacció en una conversa per part de qualsevol persona depèn molt de les seves habilitats de comunicació, però aquestes habilitats també s'enriqueixen i es desenvolupen amb la interacció amb altres persones. L'aprenentatge de la llengua, de les habilitats de comunicació, de la competència comunicativa, és un procés que dura tota la vida i que anem adquirint de forma conscient i inconscient.

Els entrevistats i les entrevistades fan ús de la seva competència comunicativa en posar en pràctica tot un seguit de coneixements i habilitats lingüísticocomunicatives per respondre les preguntes de l'entrevista. Aquestes preguntes fan referència a activitats concretes, quotidianes, que coneixen molt bé. Amb elles ens podem fer una idea de l'ús que fan de la llengua aquest grup de parlants.

- Imagina que sona el telèfon i l'agafes. Què dius quan respons al telèfon?

Aquesta pregunta està pensada per conèixer quin ús fan de la llengua en un moment molt concret, en què la resposta ha de ser ràpida i espontània. Sembla que en aquest cas hi ha unes normes d'ús interioritzades que determinen quina forma han d'emprar i en quina llengua. De les trenta respostes nou han estat "Diga?" i dues "Diga!", però val a dir que també n'hi ha hagut moltes que se sortien d'aquest estereotip com: "Hola, qui és?" (2)<sup>10</sup> i la seva versió en castellà "Hola, quien eres?" (1), "Qui és?" (4), "Si?" (2), "Hola?" (2). Les respostes que segueixen s'han dit una vegada: "Digue'm, ara venc!", "Què hi ha algú", "Hola, com va?", "Si, hola?", "Bon dia, qui és?", "Oiga, de part de qui?". Altres respostes: "No me'l deixen agafar", "Demana coses", "¿?"<sup>11</sup>.

- Anem d'excursió i caus dins d'un forat. Què dius per demanar ajuda?

D'entrada, figurar-se una situació així no és fàcil, però he intentat descriure-la amb una mica d'imaginació. Això d'haver de caure dins d'un forat no els ha agradat gaire. Aquesta pregunta vol una resposta pràctica, clara, ràpida. La resposta que s'ha repetit més ha estat la forma estereotipada "Socorro", en castellà. S'ha dit dotze vegades, sis tota sola i les altres acompanyades d'alguna partícula més com: "Socorro, que estic aquí", "Cridaria<sup>12</sup> a s'ambulància i diria: Socorro", "Cridaria a sa justícia: Socorro, ayudadme", "Socorro, que me he caído, hay alguien?", "Socorro, ayudadme, estoy aquí", "Socorro, auxilio". És significatiu que igual que a la pregunta anterior es recorri a una paraula en castellà, en aquest cas per a demanar ajut. Altres respostes més creatives: "Veniu!", "Que em podeu ajudar?", "Ajuda!", "Vine!", "No res, no...", "Cridaria a algú", "He caigut dins d'un forat i m'he fet molt de mal", "Cridaria a na Pili", "Ai, que m'he caigut", "Estic aquí, m'he caigut", "Papaaa!", "He caigut i tinc problemes", "Auxilio!". També hi ha tres persones que no han sabut ben bé què dir.

---

<sup>10</sup> Entre parèntesis les persones que han donat aquesta resposta.

<sup>11</sup> Aquest símbol significa que no s'ha entès la pregunta o que no se sap contestar.

<sup>12</sup> "Cridar" en menorquí s'utilitza com a sinònim d' "avisar", també s'empra per dir "trucar" o "telefonar".

Com podem comprovar a la taula següent, les formes estereotipades que s'han emprat per respondre aquestes dues preguntes acostumen a ser en castellà i per tant, incrementen el nombre de respostes en aquesta llengua.

| Responen en:        | Imagina que sona el telèfon i l'agafes.<br>Què dius quan respos al telèfon? | Anem d'excursió i caus dins d'un forat.<br>Que dius per demanar ajuda? |
|---------------------|---|--|
| català              | 12  | 14   |
| castellà            | 13  | 10   |
| de forma ambivalent | 4   | 3  |
| no saben            | 1   | 3  |

- Què diem per demanar les coses amb educació?

Es poden dir moltes coses, però aquesta pregunta requereix una resposta relacionada amb les normes socials que regulen l'ús lingüístic dels parlants. A Menorca no s'utilitza l'expressió catalana: *si us plau* (o *si et plau*, o *si li plau*), la forma més estesa és: *per favor*. Vegem quines han estat les respostes: disset persones han respost "Per favor", quatre "Por favor", una "Si us plau" (aquesta persona ha viscut a Barcelona). Altres respostes: "Ara no ho sé", "Me dones es paper?", "Me doni açò", "Perdoni", "No sé", "Déjame una cosa", "bien dicho".

- El batlle del teu poble et ve a veure, com el saludes?

Novament, les normes socials ens marquen què hem de dir en un context comunicatiu concret. Tot i així, la pregunta ha generat molts dubtes. Dels trenta, onze informants no s'han atrevit a formular una salutació. La resta han respost: "Hola", "Bon dia (i fa el gest de donar la mà)", "Bon dia!", "Molt bones", "Com està?", "Li don sa mà", "Bé!", "Que està bé?", "Per favor, vull acompanyar a sa banda de música", "Senyor alcalde, bones tardes", "Com va jove, va bé?", "Cómo está usted?", "(Educadament) Bon dia, com va?", "El saludaria normal", "El saludaria en castellà", "A la orden", "Hola, buenas!".

- Què dius quan estàs enfadat?

S'ha de reconèixer que contestar una pregunta així fa una mica d'empegueïment, però la resposta pot ser una mostra més del lèxic que empren en un moment molt precís i diferent. Passar d'unes normes d'ús lingüístic més o menys correctes a una reacció natural i desinhibida, no és fàcil. Els més tímids i tímides han dit: "Jo no m'enfad", "Res", "No estic enfadada", "Quan m'enfad deman perdó", "No s'enfaden", "No, no estic enfadat", "No estic enfadat", "No dic res", "No". Un segon grup ha reaccionat un poc més: "No m'empipis!", "Uf, moltes coses!", "Porta't bé", "No me molestis més", "Li dic escolta a jo deixem tranquil", "Estic maleita, bonu!", "No pellizques", "No em peguis", "Qualque mala paraula", "Mentider", "Un montón de cosas". Finalment, les respostes més protestatàries que curiosament han vingut de la franja d'edat de 21-30 anys: "Merda!", "Putes" (aquestes dues es repeteixen en dues ocasions), "Cap de tuta!", "Me cago en Dios", "Estoy muy cabreado".

- Imagina que vas al metge i et demana què et fa mal...

Es tracta una altra vegada d'una situació imaginativa. He pensat que la resposta ens podria apropar a la seva manera d'expressar un estat físic. Llevat de quatre persones, totes les altres han entès bé a què em referia: "Em fa mal el genoll", "Tenc mal *en el ojo*" (aquest parlant és castellanoparlant i fa un esforç per parlar amb mi en català), "Tenc mal a s'esquena", "Tenc una tos que em fa mal en es coll", "Tenc molts de nervis". Sense el verb: "A ses cames", "A s'orella", "En es coll", "En es ventrell", "A s'espatlla", "En la cabeza", "En el estómago", "A les *muñeques* i als peus", (castellanoparlant que em vol respondre en català). Dues respostes amb díctics: "Aquí" (es posa el dit a l'esquena), "Aquí, aquí" (assenyala els genolls). També n'hi ha de sans: "Res tenc!", "Estic bé!", "Estoy bien", "Li dic que estic bé", "Nunca me ha dolio na!". Altres respostes: "No ho sé", "Em doni una pastilla", "Vaig anar en es metge i em va posar vacunes", "No estic bé", "No estic bé del tot".

- Nombres: compta de l'1 al 10.

L'objectiu d'aquesta pregunta no és saber si saben comptar o no, sinó si canvien de llengua per fer-ho. És freqüent sentir persones que parlen en català, però que compten en castellà, perquè de petits van aprendre a comptar en castellà. Parlaríem de l'*habitus* lingüístic que persisteix tot i que la causa hagi desaparegut (causa = ensenyament en castellà). El resultat ha estat força sorprenent, vint-i-cinc persones han comptat en català. El més interessant ha estat que tres castellanoparlants també han comptat en català. Han comptat a poc a poc, molt bé, com si passessin una mena de prova que havien de superar. Un parlant ha barrejat les dues llengües, tres ho han fet en castellà i un no ha contestat.

- Què és el que més t'agrada de menjar, i de beure?

Parlar de menjar sempre és agradable i més si són les dotze del migdia! A part de mantenir l'atenció dels informants en l'entrevista, aquest tipus de preguntes ens donen informació sobre el lèxic que utilitzen. Els plats preferits són: "Paella", "Espaguettis", "Macarrons", "Patates fregides", "Patates xurres", "Croquetes", "Gelats", "Truita de patates", "Fideus", "Peix", "Sèmola", "Cordon blue" (i m'aclareix que és un llibret), "Flam", "Llegums", "Torró", "Entrepanes". I en castellà: "Pollo", "Galletas de mantequilla", "Macarrones con carne", "Morcilla, chorizo y jamón". Pel que fa a les begudes, les predilectes són: un refresc de cola molt conegut (16), una taronjada també molt coneguda (9), "Aigo"<sup>13</sup> (6), "Cervesa" (2). Altres respostes (1): "Xampany", "Limonada", "Cerveza sin", "Cervecita", "Cubatilla".

- Digues tres parts del cos i digues tres coses que empris per rentar-te.

Aquestes preguntes són semblants a les anteriors, ens donen una idea del lèxic que utilitzen. En aquest cas, el fet més remarcable és que algunes persones en l'enumeració de les parts i

---

<sup>13</sup> Aigua, en menorquí. Els parlants monoftonguen el diftong creixent ben naturalment, com és costum a l'illa.



de les coses barregen el lèxic català amb el castellà, ex. catalanoparlants: “*Corazón*, cul, pit”, “Ulls, *piernas*, *nariz!*”, “*Cabeza*, *hombro*, colze”, “*Peine*, colònia i pasta de dents”, ex. castellanoparlant: “*Mans*, *piernas* y *ojos*”, “*Sabó*, toalla y *peine*”.

Pot ser interessant veure la llista de mots que s’han utilitzat i les vegades que s’han dit:

Parts del cos:

7 vegades: cames.

6 : braços, ulls.

5: mans, cap.

4: nas. // Cast. cabeza.

3: peus, panxa, boca, orelles. // Cast. corazón, ojos.

2: cara, colze, cabells, cul, “hombro” (per a dir espatlla). // Cast. *piernas*, *nariz*, boca, pies.

1: turmells, dents, cuixes, cor, pit, esquena, celles, “ombligo”(melic), “baixos”, “tetes”. // Cast. cejas, manos, pulmones, hígado, orejas.

Coses que emprem per a rentar-nos:

15 vegades: sabó (queda clar que es prefereix aquest terme més genèric i tradicional abans que *gel* o *xampú*).

12: esponja.

9: toavola (tovallola).

5: aigo. // Cast. jabón.

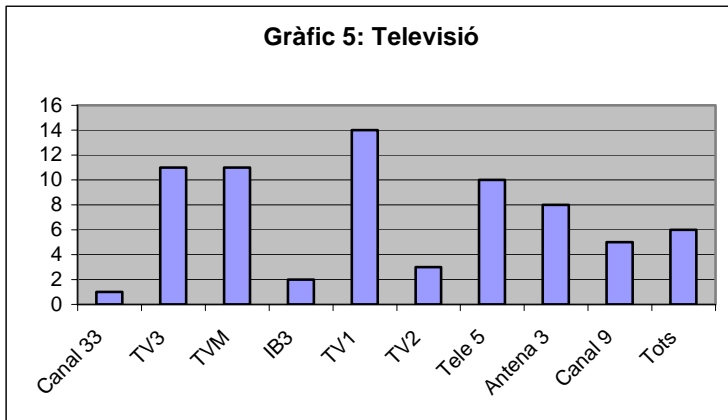
4: Cast. esponja.

3: xampú, colònia, pasta dents, “cepillo” dents. // Cast. champú, toalla, cepillo dientes, peine.

2: Cast. agua, colonia.

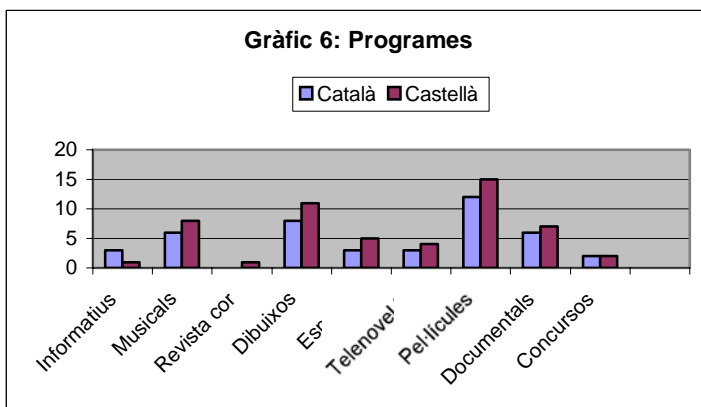
1: gel, pinta, pines cua, “albornós”. // Cast. pasta dientes, maquina afeitar.

- Quin canal de televisió t'agrada més i quins programes?



El canal més vist pels informants és TV1 que emet en castellà i només fa un desdoblament en català de mitja hora per a transmetre l'Informatiu balear. Segueix TV3 en català i TVM (televisió menorquina), tots dos canals tenen el mateix

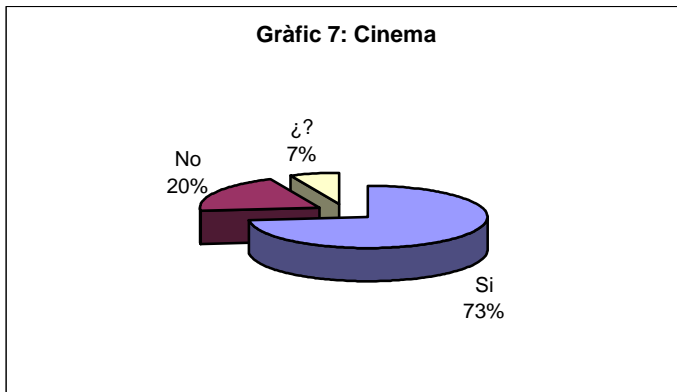
nombre d'espectadors. Però TVM com pertany a Popular Tv només emet en menorquí de les 20.30, hora en què comença el Punt informatiu, fins a les 23, la resta d'hores de programació són en castellà. En tercer lloc, es troba Tele 5 i en quart, Antena 3. IB3 (la televisió de les Illes Balears) fa molt poc temps que emet i encara hi ha molta gent que no la coneix. IB3 emet en català llevat de les pel·lícules, les sèries i les telenovel·les que són en castellà. També és significatiu el nombre d'entrevistats que miren el Canal 9.



El gràfic 6 ens mostra els programes que més es miren. En primer lloc són les pel·lícules, segueixen els dibuixos i els programes musicals. Pel que fa a les llengües, hi ha una petita diferència a favor del castellà,

llevat dels informatius (l'espai del temps). Un comentari general de tots els entrevistats i les entrevistades és que no els importa gaire que la programació sigui en català o en castellà, que trien el que els agrada més, independentment de la llengua.

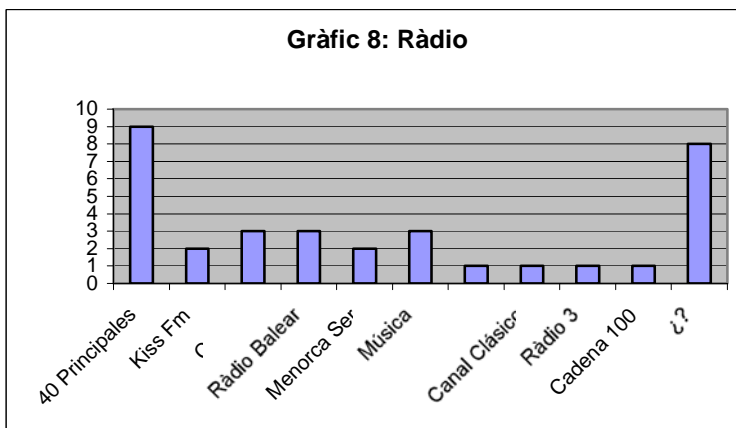
- Has anat alguna vegada al cinema? Recordes quina pel·lícula hi vas veure?  
En quina llengua?



El 73% dels informants han anat al cinema. Les pel·lícules que han vist són: Harry Potter, Twister, ET, Batman, Peter Pan, Los diez mandamientos, X-man, La Isla, i pel·lícules de l'oest (sense especificar títols). Alguns no han recordat el títol de la pel·lícula.

Quant a la llengua, sempre en castellà (menys una persona que havia anat al cinema a Barcelona i havia vist la pel·lícula en català). En aquest sentit, val a dir que a Menorca, l'oferta de cinema en català és més aviat escassa, només n'hi ha en ocasions molt puntuals. En aquesta pregunta van tornar a fer un comentari semblant a l'anterior: que si la pel·lícula fos en català la veurien igualment.

- Escoltes la ràdio? Quina emissora escoltes?



Tothom escolta la ràdio (menys una persona). Les emissores amb més audiència han estat les musicals que transmeten en castellà: “Los 40 principales”, Cadena dial i emissores de música, sense especificar quina. També hi

ha un grup de vuit persones que no recorden quina emissora escolten habitualment. La resta, està molt repartida.

- Quina música o cançons t'agraden?

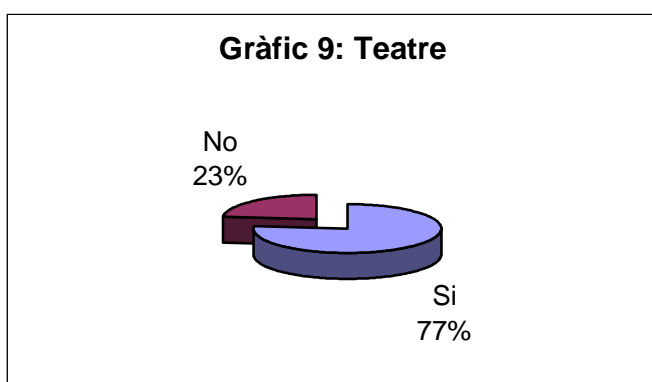
La meitat de les persones han dit que els agrada la música menorquina, perquè la coneixen i saben cantar moltes cançons. En concret, les de na Joana Pons, “ses jotes menorquines”, la música “des Jaleo”, les cançons de Cris Juanico, de Traginada, del Grup Folklòric des Castell, d'Aires d'Algendar, etc. Aquest tipus de música o de cançons agrada a totes les edats. Sabem que la música, els cantants, les cançons, són testimonis del pas inexorable del temps i reflecteixen una època. Els entrevistats més grans gaudeixen amb les cançons de Manolo Escobar, de Bertin Osborne, de Julio Iglesias, amb les cançons mexicanes i amb música clàssica com la de Bethoven. Els de mitjana edat de 40-50 anys, que van viure els anys de transició democràtica recorden alguns dels cantants de la Nova Cançó com Lluís Llach o Maria del Mar Bonet. També els agraden Los Panchos, el Dúo Dinámico o Perales i d'altres grups o cantants que van iniciar els nous corrents de música pop i rock, com Mecano, Marta Sánchez, Ana Belén. De grups infantils: Enrique i Ana i, el grup Parchís. Finalment, el jovent, que també escolta música menorquina, es decanta per la nova música contemporània, moderna, pop, salsa, música flamenca... Escolten cantants com J. Sabina, M. Jackson, Juanes, i, els primers èxits d'OT: Xenoa, Bisbal i Bustamante (es fa patent la importància mediàtica de la televisió pel que fa al llançament de cantants en llengua castellana).

- Quins llibres o contes coneixes? En quina llengua?

Els únics contes que s'han llegit en català han estat *Pinotxo* i *Blancaneu*, però només per una persona, en canvi, en castellà, els mateixos contes els han llegit: dues persones *Pinocho* i quatre *Blancanieves*. En català, quatre persones han llegit les Rondalles menorquines (que són molt conegudes). La resta, han estat tots contes o llibres en castellà com: *Caperucita roja* i *Pulgarcito* que els han llegit dues persones, i tots els que segueixen, que només han estat llegits per una persona (cadascun d'ells): *Bamby*, *101 Dálmatas*, *Peter Pan*, *El patito*

*feo*, *La Cenicienta*, els còmics de *Bugs*, de *Mortadelo y Filemón*. També hi ha qui llegeix llibres de flamenc i la *Colección juvenil "Pesadillas"*.

- Has anat alguna vegada al teatre? Te'n recordes què hi vas veure? En quina llengua?



Hi han anat poques vegades, però els ha agradat molt. La majoria recorden obres fetes per grups de l'illa com l'Amo en Xec de s'Ullastrar, Es pastorells, Pisito de solteras i una versió moderna de Blancaneu. També hi ha qui ha anat al teatre a l'òpera o a escoltar un

festival de música flamenca. Pel que fa a la llengua, catorze persones diuen que era en menorquí, quatre en castellà i un altre grup no recorda ben bé què hi van veure.

- Situació de canvi de codi

Després de fer tota l'entrevista en català, he formulat aquestes preguntes en castellà: "¿Os gusta este dibujo? ¿Quien hay en este dibujo? ¿Que está haciendo?". La imatge representa una família asseguda al voltant d'una taula rodona i que s'ho estan passant molt bé. La família està formada pel pare, que juga al parxís amb la seva filla petita, i la mare que llegeix un llibre.

He pensat que si els feia la pregunta en castellà segurament canviarien de codi per contestar-me. El canvi de codi o l'alternança de codi<sup>14</sup> és l'estratègia de comunicació consistent a fer alternar elements de dues o més llengües o varietats lingüístiques. Però, qui pot alternar entre llengües? Aquesta pregunta se la formulaven Boix i Vila (1998: 247):

<sup>14</sup> Diccionari de sociolingüística de l'EC (2001: 32).

Per definició, l'alternança necessita un cert grau de coneixement de més d'una llengua; altrament dit, els monolingües no poden alternar de codis. Alguns autors com Poplack consideren condició *sine qua non* per parlar d'alternança de codi que sigui realitzada per parlants competents en les dues llengües involucrades; en cas contrari, com ara infants en període d'adquisició de llengües, o en el cas de parlants amb un bilingüisme limitat, aquests autors prefereixen emprar d'altres rètols com transferències o marques transcòdiques. Tanmateix, aquesta posició no és ni molt menys compartida per tothom: en el camp de la recerca en adquisició bilingüe i en aprenentatge de segones llengües s'usa el terme alternança de codi sovint per referir-se als fenòmens produïts pels seus informants independentment de la seva competència en les dues llengües.

Estic d'acord amb aquest comentari i estic convençuda que les persones amb discapacitat intel·lectual que he entrevistat poden i saben fer alternança de codi. Però la meva provatura no ha donat gaire resultat. L'alternança de codi "artificial" que he preparat no ha estat prou creïble per als informants. La majoria han explicat el que veien en català, sense immutar-se pel meu canvi de codi. Només en quatre casos han fet el canvi, tot i que no han aconseguit mantenir-lo fins acabar la descripció. Vegem-los: "Hay un juego de parchís, leen cuentos, *tenen taules, cadires i una finestra*. Hay un niño pequeño, una mamá mayor está jugando al parchís"<sup>15</sup>; "Veo un juego de parchís y tres fichas. *Hi ha un bòtil,<sup>16</sup> son pare, sa mare i sa filleta<sup>17</sup>. Sa mare estudia aquest llibre i son pare i sa filleta juguen a parxís*"; "Una lee un libro. Veo un dado. Son una familia. *Hi ha un pare i una filla. Un senyor i una senyora i una filleta que juga*"; "Una familia reunida, juegan al parchís. *La mare sembla que llegeix, estan molt units amb carinyo familiar*". També s'ha donat un cas a l'inrevés. En fer la pregunta igualment en castellà a un castellanoparlant m'ha respost en català i força bé: "Una filleta, un pare, una mare, un parxís, un llibre, *una mesa*, tres cadires, una finestra. Juguen".

A la metodologia he comentat que "l'observació participant m'ha permès descriure millor alguns resultats que em donaven les entrevistes" i ho he aplicat a la pregunta anterior. En anar d'excursió amb les persones amb discapacitat he pogut comprovar com les que no havien fet el canvi de codi a l'entrevista el feien amb tota normalitat quan parlaven amb una monitora de jardineria que és castellanoparlant (I: informant / M: monitora):

---

<sup>15</sup> He marcat en cursiva l'incís que s'ha fet en català.

<sup>16</sup> Bòtil és un anglicisme molt emprat a Menorca, significa ampolla.

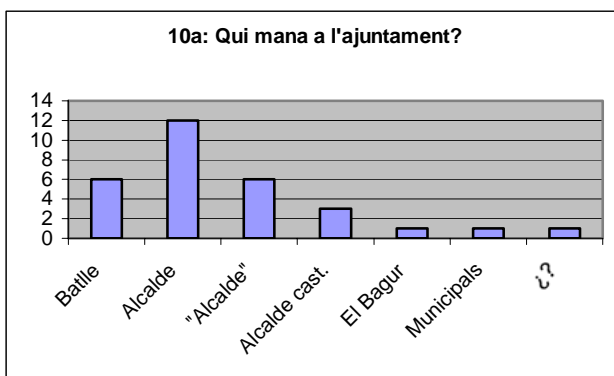
1. I: ¿Qué haremos ahora?
2. M: Ara veurem.
3. I: Estamos esperando, no?
4. M: Un poc més i sortim!

Es tracta d'una alternança a causa del receptor. Val a dir que em sembla una situació força cordial per l'esforç que s'ha realitzat per ambdues bandes a fi d'apropar-se l'una a l'altra.

- Percepcions, representacions i identitat

Ara que coneixem una mica més quin ús fan de la llengua les persones amb discapacitat intel·lectual és un bon moment per endinsar-nos en les seves percepcions, en les seves impressions sobre el grau d'utilitat d'aquest ús. Reflexionaran sobre la llengua que es parla a Menorca, sobre quina llengua els sembla més important i en part, sobre la seva identitat. També coneixerem algunes dades sobre el concepte que tenen del territori, d'un àmbit geogràfic en concret. Tot això ho veurem a continuació en les preguntes de l'entrevista.

- Com es diu la persona que mana a l'ajuntament? En quina llengua parla?



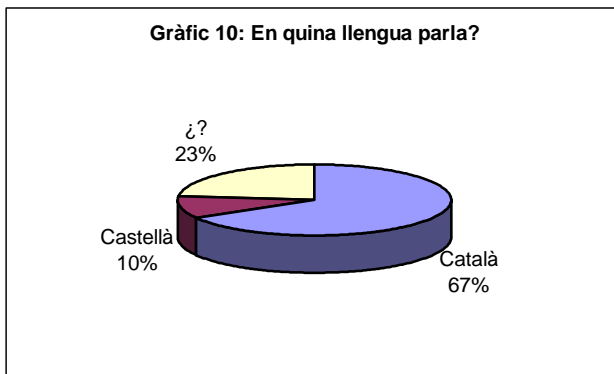
Com veiem en el gràfic, dotze persones han dit que mana s'alcalde, sis el batlle (pronunciat bal·le<sup>17</sup>) i sis més "s'alcalde" (pronunciat en castellà). Aquesta resposta recorda el que hem comentat anteriorment sobre les normes d'ús lingüístic i l'àmbit d'ús. Per aquests/es parlants el batlle

<sup>17</sup> Filleta es pronuncia *fieta* i vol dir nena petita.

<sup>18</sup> A Menorca, el grup consonàntic romànic T'L no va palatitzar en [x], la primera consonant va assimilar la segona i va esdevenir *l·l*.

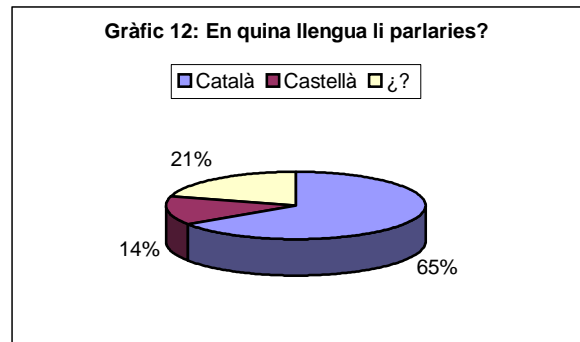
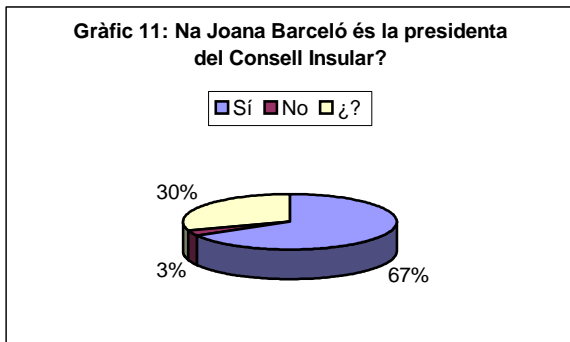
requereix un tracte social diferent, i per tant, una manera de distingir-lo és anomenar-lo en castellà. Pel que fa a la resta de respostes, hi ha la dels castellanoparlants “El alcalde” i una que denota molta familiaritat “El Bagur”.

Aquesta actitud, però contrasta amb la següent pregunta: en quina llengua parla?



La majoria sap que l'Arturo Bagur (el batlle de Maó, que és en qui ha pensat gairebé tothom en fer l'entrevista) parla en català. És significatiu també el nombre de persones que no s'han aventurat a dir en quina llengua parla el batlle.

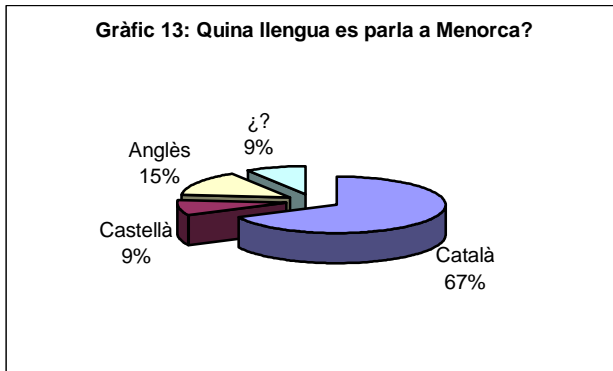
- Na Joana Barceló es sa presidenta del Consell Insular de Menorca? En quina llengua li parlaries?



Si hagués demanat “qui és la presidenta del Consell Insular” possiblement no ho haurien sabut respondre i en canvi, coneixen aquesta persona, perquè els ha anat a veure i han parlat amb ella. El fet d'afegir el nom “Joana Barceló” els ha ajudat a relacionar la persona i el càrrec. Malgrat això, un 30% no n'estava prou segur. Quant a la llengua, veiem com el 65% té clar que li parlarien en català.



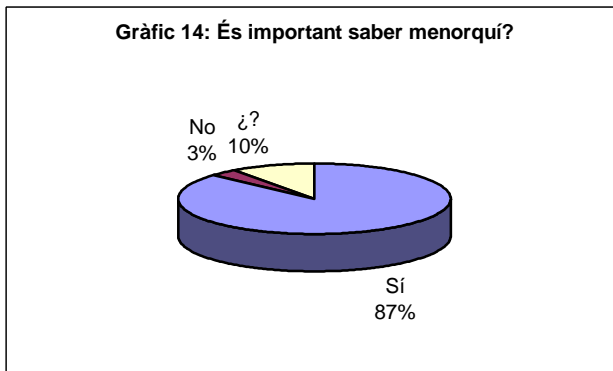
- Quina és la llengua que més es parla a l'illa?



La major part dels informants opinen que la llengua que es parla més és el “menorquí”. El que resulta curiós és aquest percentatge que ha dit que la llengua més parlada és l’anglès (és cert que hi ha molts d’anglesos a l’illa, però aquesta percepció seria més pròpia dels mesos d’estiu). La

pregunta ha suscitat comentaris addicionals encertats, com: “Es parlen totes”, també dues persones han emprat uns termes molt apropiats: “Hi ha diversitat” (referint-se a les llengües) i “el catalan es la lengua oficial” (és interessant veure que aquest comentari que denota un cert coneixement de “política lingüística” prové d’una persona castellanoparlant).

- Creus que és important saber “menorquí”?

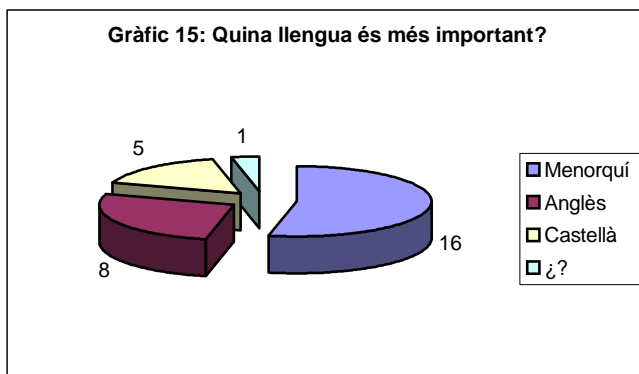


La resposta és força unànime. Tot i que no estava previst demanar “per què” uns quants informants han afegit: “Per entendre-mos” (entendre’ns), “De vegades”, “Clar que sí”, “ És igual”, “Sí, es sa llengo de s’illa”, “Si són d’aquí és important que sàpiguen sa nostra llengo”. L’únic cas de *no* ha

comentat “Es importante saber el castellano”. Només tres persones no han sabut què respondre.

- Quina llengua creus que és més important el castellà, el “menorquí”, l’anglès o alguna altra?

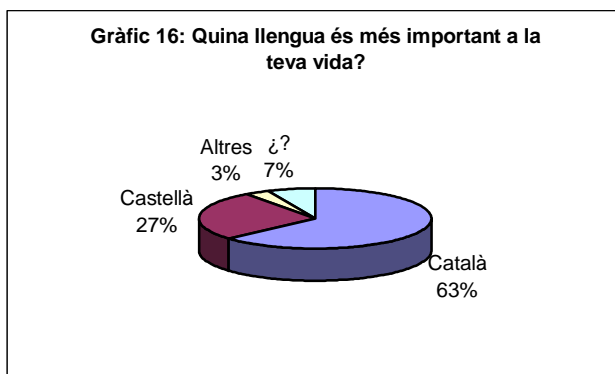
Ha estat necessari, abans de fer aquesta pregunta, una contextualització que expliqués de manera senzilla en quin sentit ha de ser important una llengua: a la feina, en els negocis, en el món de la política, en les relacions amb els altres països, en les relacions personals, etc.



Més de la meitat d’entrevistats i entrevistades consideren que la llengua pròpia és prou important per dur a terme totes aquestes activitats. En canvi, prop de la tercera part creuen que la llengua més important és l’anglès (la veuen com la llengua franca, amb la qual es pot anar per

tot arreu, la llengua de la globalització). Les cinc persones que resten es decanten pel castellà.

- Quina llengua és més important a la teva vida?

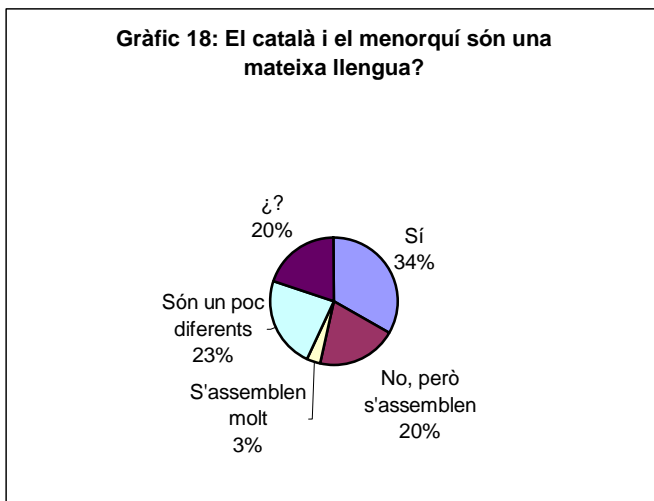


Aquí també he intentat explicar el que volia dir amb “a la teva vida”. M’he referit a la llengua que utilitza la persona, en les relacions amb els seus familiars i amics, en les seves relacions a la feina, en el temps de lleure, etc. La llengua que es porta a dins, amb la que es pensa i amb la que

es parla. Aquest gràfic no coincideix amb el núm 4b que informa de quina és la primera llengua dels entrevistats i entrevistades i que dona un resultat d’un 74% pel català, 23% pel

castellà i 3% d'altres. La diferència rau en una persona que utilitza el català, però que diu que la llengua més important a la seva vida és "l'espanyol" i dues persones també catalanoparlants que no han sabut què contestar.

- Creus que el català i el menorquí són una mateixa llengua?



Des del moment en què vaig dissenyar l'entrevista vaig tenir molt clar que quan fes referència a la llengua catalana havia de dir "menorquí", sobretot, perquè no sabia fins a quin cert punt ho veuen com una mateixa llengua. La insularitat és una de les raons de fons per la qual molta gent associa el terme "català" únicament amb

Catalunya, i per tant, considera que el català només és la llengua de Catalunya. Són persones que no saben que dins del Principat també hi ha varietats lingüístiques, és a dir, dialectes, i que quan parlem de català ens referim a la llengua que tot i tenir algunes diferències fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques i lèxiques és comuna (mitjançant la varietat estàndard<sup>19</sup>) a tots els territoris (Principat, Andorra, Illes Balears, País Valencià, Franja de Ponent, Catalunya Nord i l'Alguer).

Segons el gràfic 18, el 34% de les persones amb discapacitat diu que el català i el menorquí són una mateixa llengua. Un 23% considera que sí, però que són un poc diferents i un 3% opina que se semblen molt (en aquests casos s'ha fet menció de les diferències en la pronúncia, o sigui, fonètiques i en el lèxic). El 20% que diu que no són una mateixa llengua també creu que se semblen molt. Finalment, hi ha un 20% més que no s'ha decidit per cap

<sup>19</sup> La llengua estàndard és una varietat lingüística que les societats multidialectals, sociolingüísticament evolucionades, estableixen com a vehicle de comunicació formal, normalitzat ortogràficament i gramaticalment. (J. Veny, M. Massanell, 2002: 46).

de les dues respostes. Vull destacar l'aportació de dues de les persones entrevistades que van dir que el menorquí era un dialecte del català.

- Tu què et consideres, menorquí, castellà, anglès, alemany...?

Aquesta pregunta està relacionada amb la identitat lingüística<sup>20</sup> i amb la funció social de la llengua<sup>21</sup>.

La identitat lingüística és el conjunt de correspondències entre una llengua i una cultura. La funció identificativa del llenguatge ens assenyala que el fet de parlar configura la personalitat de cada individu i de cada col·lectivitat, identifica persones i grups d'humans.

La funció social de la llengua és el conjunt de funcions comunicatives, definidores o simbòliques de la llengua. Segons Lamuela (1994), les llengües compleixen tres funcions socials bàsiques: la *funció comunicativa o instrumental*, la *funció definidora o constructora de la realitat* i la *funció simbòlica o connotativa*. Aquesta darrera funció manté una estreta relació amb la pregunta que plantejo. Vegem-ne la definició:

Funció simbòlica o connotativa: els diversos trets lingüístics i cada varietat lingüística com a conjunt, a causa de la funció connotativa, adquireixen un valor simbòlic. Així la funció connotativa fa que els elements lingüístics rebin diverses atribucions de valor, segons els valors propis de cada societat, de cada grup social i de cada individu. La funció simbòlica relliga cada parlant a la comunitat, tot creant lligams de pertinença, i assegura la integració de la comunitat lingüística vinculant-la a l'espai físic que aquesta ocupa. (...).

Els entrevistats i les entrevistades s'han *autoclassificat*<sup>22</sup> de forma conscient com: "Menorquí/ina" (17 persones), "Maonès/a" (1), "Ciutadallenc/a" (1), "Alorenc/a" (1), "Ferrerenc/a" (1), "Català/ana" (1), "Castellà/ana" (2), "Espanyol/a" (1), "Andalús/a" (1), "Menorquí/ina i espanyol/a" (1), "Escocès/a" (1), ¿? (2).

<sup>20</sup> Diccionari de sociolingüística de l'EC (2001: 144).

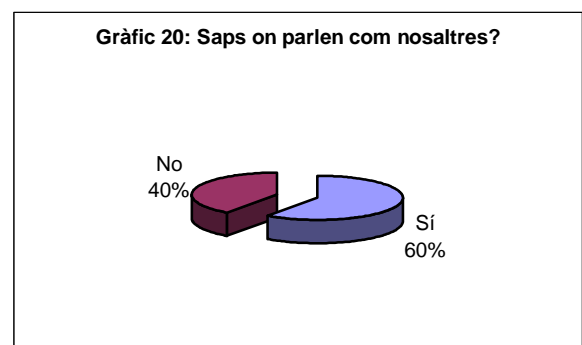
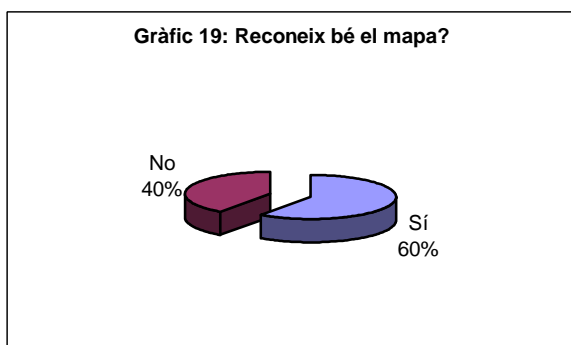
<sup>21</sup> Diccionari de sociolingüística de l'EC (2001: 127).

<sup>22</sup> Boix i Vila (1998: 165) consideren que "parlem d'*autoclassificació* per referir-nos a la forma com cada grup –i cada individu– es classifica a ell mateix".

- El territori o àmbit geogràfic. Mira aquest mapa, sabries dir on vius? Saps on parlen com nosaltres?



El concepte de territori resulta una mica ambigu per a les persones amb discapacitat intel·lectual, perquè els costa determinar un àmbit geogràfic. Els és difícil arribar a delimitar un espai, una província, una regió, un país. Sense aquestes delimitacions és complicat intentar concretar unes fronteres lingüístiques. Tot i així, vegem quins han estat els resultats:

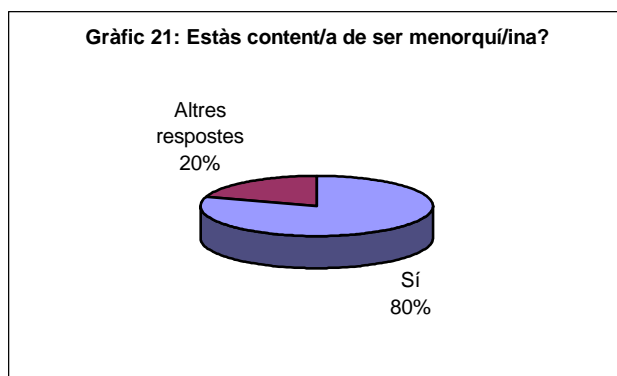


Llevat de dos casos, coincideixen els que no reconeixen el mapa amb els que no saben ben bé “on parlen com nosaltres”. Però que no reconeguin el mapa, no vol dir que no sàpiguen

apreciar les diferències que hi ha entre les llengües (el català, el castellà, l'anglès, l'alemany, etc).

- Estàs content/a de ser menorquí/ina?

Aquesta pregunta tanca l'entrevista. Es tracta d'una qüestió que gairebé duu implícita la resposta o que al menys, sembla que és més fàcil respondre positivament que negativament. El que m'ha interessat veure ha estat la reacció dels informants, la seva impressió de tot plegat, els seus gestos...



La reacció general ha sigut d'un bon somriure acompanyat d'un "sí que estan contents". (Però a mi m'ha semblat que del que estaven més contents era d'haver acabat!). Vegem algunes respostes: "Sí, m'agrada", "Sí, estic content", "Sempre!", "Soy escocesa!", "M'agradaria ser anglès i

sortir de s'illa", "Som un poc menorquí i un poc espanyol", "No, m'agradaria ser català", "Nooo!".

### **Anàlisi de les dades de les enquestes als familiars**

En principi, l'enquesta als familiars de les persones amb discapacitat s'havia pensat per a comparar els seus usos i representacions amb els dels seus fills/es o tutelats/ades. Però la desigualtat en els formularis ho fa poc factible. No obstant això, les dades que s'han recollit a les enquestes ens mostren un perfil dels familiars que és fàcilment relacionable amb molts dels aspectes que s'han exposat fins ara. Crec que pot ser interessant veure'n un breu resum.

De deu enquestes que he lliurat me n'han retornat set. En concret, han respost cinc dones i dos homes, d'una mitjana d'edat de 57 anys. El lloc de naixement dels enquestats i les enquestades és Menorca, llevat d'una persona que és d'Escòcia. Pel que fa a la primera llengua d'aquesta darrera persona és l'anglès i de la resta, el català (tot i que hi ha una persona que la comparteix amb el castellà).

- Usos lingüístics

La taula que segueix és igual a la de la pàg.14 del treball i conté un resum de totes les respostes que fan referència a les persones més properes amb qui es relacionen diàriament els enquestats i les enquestades. Llegenda: S: sempre; DV: de vegades; M: mai.

| PERSONA     | AQUESTA PERSONA |               | AMB AQUESTA PERSONA PARLO EN... <i>Es pot marcar més d'una casella</i> |    |   |          |    |   |                |    |   |
|-------------|-----------------|---------------|--|----|---|----------|----|---|----------------|----|---|
|             | VIU AMB MI      | NO VIU AMB MI | Català   |    |   | Castellà |    |   | ALTRES: Anglès |    |   |
|             |                 |               | S  | DV | M | S        | DV | M | S              | DV | M |
| Mare        | 2               | 1             | 4  |    |   |          |    |   |                |    |   |
| Pare        | 1               |               | 1  |    |   |          |    |   |                |    |   |
| Parella     | 4               |               | 2  | 1  |   | 1        | 1  |   |                |    |   |
| Fill/a 1    | 3               | 2             | 3  | 1  |   |          | 2  |   |                | 1  |   |
| Fill/a 2    | 1               | 4             | 3  | 1  |   |          | 1  |   | 1              |    |   |
| Fill/a 3    | 3               | 2             | 3  | 1  |   |          | 1  |   | 1              |    |   |
| Fill/a 4    | 1               | 1             | 1  | 1  |   |          |    |   |                |    |   |
| Germà/ana 1 | 2               |               | 2  |    |   |          |    |   |                |    |   |
| Germà/ana 2 |                 |               |  |    |   |          |    |   |                |    |   |
| Germà/ana 3 |                 |               |  |    |   |          |    |   |                |    |   |
| Altres      | 1               |               |  |    |   | 1        |    |   |                |    |   |

Les persones enquestades duen a terme vuit tipus d'activitats com: escola d'adults, esport, activitats culturals recreatives, religiosa/parroquial, ONG, coral i altres. La llengua que empren entre els companys/es i amb els monitors/es és el català.

De les set, només hi ha una persona que es connecti a Internet, de manera freqüent i que visita pàgines web en català, castellà i anglès. Tothom compra la premsa escrita. Cinc persones la llegeixen en castellà<sup>23</sup>, una en català i una llegeix premsa en català i en castellà.

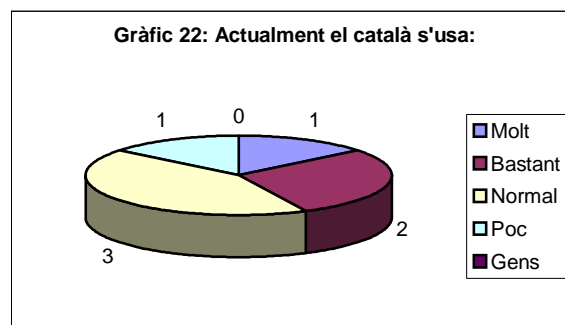
<sup>23</sup> El Diari Menorca que és dels més llegits a l'illa és en castellà, només conté alguns articles en català.

Quatre persones llegeixen la premsa cada dia, una ho fa un cop a la setmana i les dues restants no la llegeixen amb una freqüència determinada. Quant a l'hàbit de lectura, la meitat ha acabat el seu darrer llibre fa una setmana i l'altra meitat fa més de tres mesos, aproximadament. Una persona ha llegit en anglès, dues en català i tres en castellà. Al cinema han anat fa més de tres mesos, menys una persona que hi va anar fa una setmana, i gairebé tothom acompanyat d'un familiar. La pel·lícula era en castellà. Pel que fa a la televisió, la miren d'una a tres hores i els canals preferits són (havien de dir tres canals per ordre del que més es miren al que menys): En primer lloc: TV1 (4 persones), TV3 (3); en segon: TV1 (2), TV3 (2), TV2 (1), C33 (1), C+ (1) i en tercer lloc: TV5 (3), TV3 (1) i C9 (1). De les emissores de ràdio, la més escoltada és la Ser, però també escolten: Catalunya Ràdio, Ser clàssica, RNE, Ràdio Balear, Cope i Onda Cero. En comparar els resultats dels canals de televisió preferits dels pares/mares, tutors/es amb els dels seus fill/es o tutelats/ades es comprova que hi ha una relació total, potser no ben bé en el mateix ordre, però sí pel que fa als canals seleccionats. I com a qualsevol casa, en el que no coincideixen gens és en els gustos radiofònics en què els informants es decanten per les emissores musicals: 40 Principales i Kiss FM.

- Actituds i representacions lingüístiques

A continuació, veurem en forma de gràfic les respostes de la resta de preguntes que fan referència a les actituds i representacions lingüístiques dels parlants.

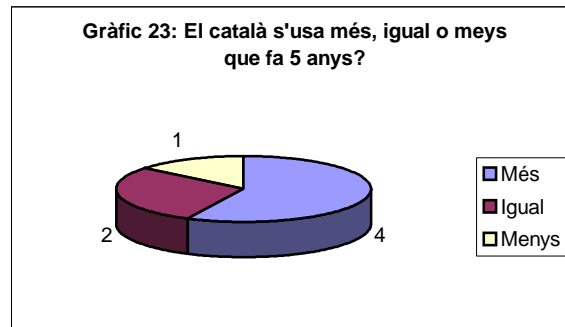
- A parer teu, el català actualment s'usa molt, bastant, normal, poc, gens:





Projecte: Percepcions *sui iuris*

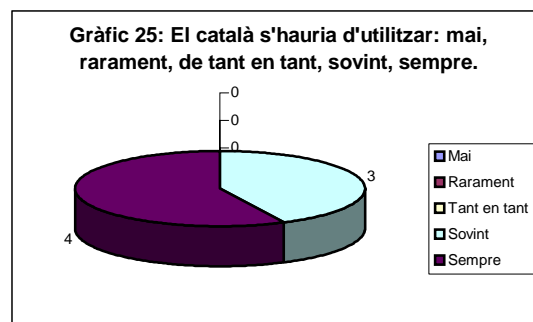
- En general, penses que el català s'usa més, igual o menys que fa 5 anys?



- A parer teu, creus que en els propers 5 anys el català s'usarà més, igual o menys que avui dia?



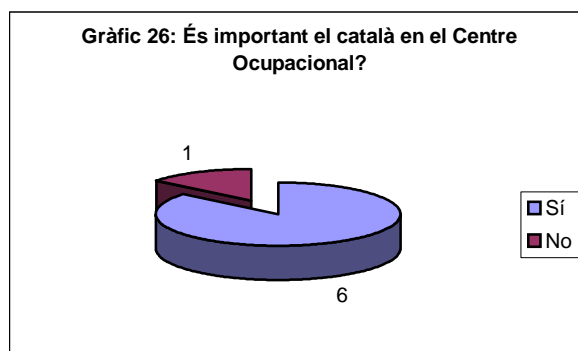
- Segons tu, a Catalunya i a les Balears, en general, el català s'hauria d'utilitzar: mai, rarament, de tant en tant, sovint o sempre.



- Grups i pertinença:

|                        | Al grup dels que rallen: |            |                           |              |                |           |
|------------------------|--------------------------|------------|---------------------------|--------------|----------------|-----------|
|                        | Només català             | Més català | Igual català que castellà | Més castellà | Només castellà | Altres ¿? |
| Considero que pertanyo |                          | 3          | 3                         | 1            |                |           |
| M'agradaria pertànyer  | 1                        | 2          | 2                         |              |                | 2         |

- Creus que és important per als teus fill/es o tutelats/ades l'ús del català ("menorquí") en el Centre Ocupacional?



Després d'analitzar les dades que són susceptibles de ser comparades puc concloure dient que són totalment coherents les unes amb les altres. L'ús força generalitzat de la llengua catalana en les persones amb discapacitat es reflecteix també en les enquestes als familiars o als tutors/es. També és representatiu el capítol de les percepcions i de les representacions envers la llengua catalana.

## Conclusions

L'objectiu principal del treball ha estat veure si la hipòtesi que em formulava a l'inici del projecte, es complia o no. L'interrogant que vaig deixar obert va ser si "les persones amb retard mental interpreten la realitat lingüística de la mateixa manera que la resta de persones". Tots els indicis indiquen que possiblement sí. Les seves limitacions cognitives no els priven, en la majoria dels casos, de tenir una concepció pròpia de la llengua. Algunes d'aquestes idees que es fan, es materialitzen mitjançant les respostes a l'entrevista. Si fem un breu recorregut per elles veurem que les actituds i les representacions envers la llengua dels informants són prou conscients i coherents amb l'ús i amb els comportaments. Alhora, podem apuntar les principals raons que verifiquen la hipòtesi.

Les primeres preguntes ens han donat informació sobre la llengua amb la qual es relacionen. Majoritàriament utilitzen el català, però si cal, no tenen cap tipus de problema en canviar al castellà per tal d'entendre's i relacionar-se amb persones castellanoparlants, tal com ho demostren les taules de les persones que es relacionen amb els informants (pàg.15). Aquest fet també fa palès que la llengua no és un obstacle a l'hora de mirar la televisió, escoltar música, etc. Si un determinat programa o pel·lícula els agrada, el miren, independentment, de si és en català o en castellà.

Mitjançant l'apartat de preguntes que fan referència a activitats concretes i quotidianes, els entrevistats i les entrevistades han mostrat la seva capacitat per canviar de registres lingüístics segons la situació de comunicació que representàvem<sup>24</sup>. De fet, s'han ajustat molt bé a cada context d'ús tenint en compte el tema (camp) i el grau o nivell de formalitat (tenor personal).

La interacció que duen a terme en la vida quotidiana les persones amb discapacitat intel·lectual es manifesta, en part, en la seva xarxa social que, com hem vist, conté un alt nombre de lligams. Aquests contactes tenen efectes positius i col·laboren en el progrés de

---

<sup>24</sup> Recordem les qüestions que feien referència al telèfon, a l'excursió i les dificultats, a la salutació al batlle, a la visita del metge, etc. (pàg. 18-22).

les persones. Les relacions socials afavoreixen la interacció i per tant, la comunicació, la qual cosa pot contribuir a la millora de la seva capacitat expressiva. En la mesura que es pugui, s'ha de lluitar en contra de la segregació social que només propicia l'aïllament.

Pel que fa a l'alternança de codi, podem dir que gairebé tots els informants són parlants *competents*<sup>25</sup> en les dues llengües (català i castellà) i també tenim un cas d'una persona que ho és en tres (sobretot a nivell de comprensió dels significats). Són conscients que realitzen un canvi de codi i de vegades els costa una mica, però són molt obstinats i obstinades en els seus propòsits i ho aconsegueixen. Les persones castellanoparlants també hi van posar els seus cinc sentits a fi d'entendre tot el que els deia i, de tant en tant, demostraven amb algunes marques transcòdiques el seu interès en les preguntes.

Quant al bloc de qüestions que fa referència a les percepcions, els informants van mostrar un cop més que estan al cas de la importància de la llengua (sigui quina sigui la seva). Aquí és on la hipòtesi es fa més evident. Les seves reflexions sobre la llengua que es parla a Menorca, sobre quina llengua els sembla més important, sobre la seva identitat lingüística, entre d'altres, corroboren que interpreten la realitat lingüística d'una manera semblant a la que ho faria qualsevol altra persona sense disminució cognitiva. Els informants van contestar a totes les preguntes amb decisió i convençuts del que responien<sup>26</sup>.

Potser algú es pot plantejar la fiabilitat d'aquestes respostes. A la introducció vaig parlar d'un treball que vaig realitzar fa dos anys. Algunes de les preguntes que els vaig plantejar en aquella ocasió, les he repetides ara. Ha estat molt interessant veure, en contrastar les respostes, que en molts casos coincideixen, sobretot, la que fa referència a la llengua que els sembla més important i la relacionada amb la identitat lingüística. Això és força significatiu i ens mostra que ho tenen com interioritzat i realment, ho creuen.

---

<sup>25</sup> Competents dins del nivell que poden assolir. Segons M. Serra (2000: 108) "(...) en la deficiència mental no existe una correlación sistemática entre su nivel y el lenguaje".

<sup>26</sup> Van manifestar la seva satisfacció perquè els demanava la pròpia opinió sobre uns temes "rellevants" als quals van poder aportar les seves respostes.

En canvi, a l'apartat del territori o àmbit geogràfic els va costar més donar una resposta. Ja vaig comentar que de vegades els pot resultar una mica difícil delimitar un espai i situar-se en un mapa, però no a tothom li costa igual. Hi ha qui va reconèixer molt bé el mapa que els vaig mostrar... Fa dos anys, una informant em va parlar dels llocs que coneixia i em deia on havia nascut: "On vas néixer? –li vaig preguntar- Vaig néixer a Palma, però visc a Menorca. Quan em mori, tornaré a Palma per estar amb sa mamà" (em va dir també, que sa mare li guardava un trosset de cel)<sup>27</sup> .

Finalment, les enquestes als familiars m'han servit per esbossar una mica el perfil d'un familiar molt proper i conèixer un poc els seus usos, hàbits i percepcions, pel que fa a la llengua. Probablement, alguns d'aquests usos o hàbits s'han transmès d'alguna manera als seus fill/es o tutelats/ades.

Fins aquí, hem fet un breu repàs dels principals punts que sostenen la hipòtesi. Ara, de manera menys convencional puc dir que des del moment que vaig tenir els primers contactes amb els informants, vaig tenir la sensació que la resposta a la hipòtesi que em plantejava podia ser positiva. M'ho va fer creure l'interès amb què em van rebre i posteriorment, la il·lusió amb què aportaven les seves opinions i valoracions a l'entrevista. Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen limitacions, però nosaltres també. De fet, tots tenim habilitats i discapacitats, però això no fa que no puguem tenir unes percepcions pròpies de la llengua sense que se'ns condicionin les expectatives. L'anàlisi de les respostes deixa força clar que les persones amb limitacions cognitives són membres iguals de la societat, capaços de triar, de decidir i de reflexionar sobre la seva llengua.

Espero que el present treball ens hagi obert la porta i acostat a aquest grup social tan poc conegut i ens convidi a veure les persones amb discapacitat intel·lectual com a membres actius de la nostra comunitat lingüística. D'aquesta manera, els tindrem en compte a l'hora de fer-nos preguntes sobre la llengua, sobre els usos, sobre la pragmàtica, sobre el

---

<sup>27</sup> Aquest any es va morir i va tornar a Palma per descansar a prop de sa mare. (En memòria seva, afectuosament).

Elvira Haro i Perich  
Filologia Catalana

Projecte: Percepcions *sui iuris*

metallenguatge, etc. Deixo la porta oberta de bat a bat, perquè aquest desig sigui en futures línies de recerca, un fet.

Elvira Haro i Perich  
Es Castell (Menorca), gener de 2006

## **Bibliografia**

American Association on Mental Retardation (AAMR) (1997). Versió de M. A. Verdugo i C. Jenaro. *Retraso mental. Definición, clasificación y sistemas de apoyo*. Madrid: Alianza Editorial.

Boix, E.; Vila, F. X. (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Editorial Ariel, S.A.

DD.AA (1982). *Los transtornos de la comunicación del niño*. Madrid: CEPE.

DD.AA (2000). *Promoción laboral y Empleo para personas con retraso mental*. Madrid: FEAPS.

DD.AA (1975). *Transtornos del lenguaje*. Madrid: INSERSO.

DD.AA (2003). *Estudi sobre vies d'inserció laboral de persones amb discapacitat*. Menorca: Consell Insular de Menorca – UIB.

DD.AA (1999). *Formació i inserció per a persones amb discapacitats*. Mallorca: Govern Balear.

Hamilton, H. (1991). "Accommodation and mental disability". A: Giles, H. ; Coupland, J. ; Coupland, N. (eds.) *Contexts of accommodation: developments in applied sociolinguistics*. Cambridge, England: Cambridge University Press; Paris: Editions de la maison des science de l'homme.

Guerra Lisi, S. (2001). *La integración interdisciplinar del deficiente*. Barcelona: Grupo Editorial Ceac, S.A.

Harding, E.; Riley P. (1998). *La familia bilingüe*. Cambridge: Cambridge University press.

Heward, W. L.; Orlansky, M. (1999). *Programas de educación especial 2*. Barcelona: Grupo Editorial Ceac, S.A.

Luckasson, R.; Coulter, D. L.; Polloway, E. A.; Reiss, S.; et al. (1992). *Mental retardation: Definition, classification, and systems of supports*. Washington, DC: American Association on Mental Retardation.

Novell, R.; Rueda, P.; Salvador, L. (2003). *Salud mental y alteraciones de la conducta en las personas con discapacidad intelectual*. Madrid: FEAPS.

Pujolar, J. (2002). *Sociolingüística catalana*. Barcelona: UOC.

Querol, E.; Tuson, A.; Viladot, M. A.; Vayreda, A.; Ardevol, E.; Pujolar, J. Guies de treballs. Barcelona: UOC.

Elvira Haro i Perich  
Filologia Catalana

Projecte: Percepcions *sui iuris*

Sabsay, S. (1985). *Social setting, stigma, and communicative competence: explorations of the conversational interactions of retarded adults*. Amsterdam: John Benjamin.

Serra, M.; Serrat, E; Solé, R; Bel, A; Aparici, M. (2000). *La adquisición del lenguaje*. Barcelona: Editorial Ariel, S.A.

Siguan, M.; Vila, I. (2001). *Bilingüisme i educació*. Barcelona: UOC.

Veny, J., Massanell, M. (2002). *Dialectologia Catalana*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

Verdugo Alonso, M. A. (1997). *P. H. S. Programa de habilidades sociales: programas conductuales alternativos*. Salamanca: Amarú Ediciones.

Verdugo Alonso, M. A.; Jordán de Urríes Vega, F de B. (1999). (coord). *Hacia una nueva concepción de la discapacidad*. Salamanca: Amarú ediciones.

Vila, I.; Siguan, M. (1998). *Bilingüisme i educació*. Barcelona: Ediuoc.

## **Annexos**

Model Entrevista (pàg.46-55)

Model Enquesta (pàg.56-62)

Respostes entrevistes i enquestes en fulls xls (document a part )



1. Sexe

Dona  
 Home

2. Edat

3. On vas néixer?

A Menorca / Catalunya  
 A la resta de l'estat (Espanya)  
 A l'estranger

5. A quin país vas néixer?

4. Quants anys tenies quan vas arribar a Menorca?

6. Tipus de trastorn

7. Grau

8. Escolarització o estudis realitzats

|                   |
|-------------------|
| Itinerari normal: |
| Escola especial:  |

9. Ocupació actual

10. Amb quines persones vius i quina llengua parles amb elles?

| Persona                          | Aquesta persona |               | Amb aquesta persona parlo en...<br><i>Es pot marcar més d'una casella</i> |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
|----------------------------------|-----------------|---------------|---|--------|---|----------|--------|---|--------|-----|---|--|
|                                  | Viu amb mi      | No viu amb mi | Català  |        |   | Castellà |        |   | Altres |     |   |  |
|                                  |                 |               | S   | d<br>V | M | S        | d<br>V | M | S      | d V | M |  |
| Mare / Tutora                    |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Pare / Tutor                     |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Company/a del pare/mare, tutor/a |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Germà o germana 1                |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Germà o germana 2                |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Germà o germana 3                |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Àvia materna                     |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Avi matern                       |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Àvia paterna                     |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Avi patern                       |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Company/a pis tutelat 1          |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Company/a pis tutelat 2          |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Company/a pis tutelat 3          |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Company/a pis tutelat 4          |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Company/a pis tutelat 5          |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Monitor/a pis tutelat 1          |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Monitor/a pis tutelat 2          |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Monitor/a pis tutelat 3          |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |
| Personal residència (en general) |                 |               |   |        |   |          |        |   |        |     |   |  |

Llegenda: S: sempre; dV: de vegades; M: mai.

\* Les persones entrevistades viuen amb la família, en un pis tutelat o en una residència.

11. En quina llengua o llengües vas aprendre a parlar de petit/a?

12. En quina llengua o llengües es parlen el teu pare / tutor i la teva mare / tutora?

| Català |    |   | Castellà |    |   | Altres |    |   |
|--------|----|---|----------|----|---|--------|----|---|
| S      | dV | M | S        | dV | M | S      | dV | M |
|        |    |   |          |    |   |        |    |   |

13. La teva mare / tutora és...

*Marcar una sola resposta*

- Casada
- Ajuntada
- Separada
- Divorciada
- Viuda
- Altres

14. El teu pare / tutor és...

- Casat
- Ajuntat
- Separat
- Divorciat
- Viudo
- Altres

15. La teva mare / tutora va néixer a...

*Marcar una sola resposta*

- A Menorca / Catalunya
- A la resta de l'estat (Espanya)
- A l'estranger

15.2 A quin país va néixer la teva mare / tutora?

15.1 Saps quants anys tenia la teva mare / tutora quan va arribar a Catalunya?

16. El teu pare / tutor va néixer a ....

*Marcar una sola resposta*

- A Menorca / Catalunya
- A la resta de l'estat (Espanya)
- A l'estranger

16.2 A quin país vas néixer el teu pare / tutor?

16.1 Saps quants anys tenia el teu pare / tutor quan va arribar a Catalunya?

17. L'activitat principal de la teva mare / tutora és...

*Marcar una sola resposta*

- Treball a temps complet
- Treball a temps parcial
- Aturada
- Feines de la llar
- Estudis
- Jubilada o pensionista
- Incapacitada
- Altres – *especifica-la*

18. On situaries la professió de la teva mare / tutora ?

- Professionals i tècnics
- Personal directiu
- Serveis administratius
- Comerciants i venedors
- Hostaleria i altres serveis
- Agricultors i pescadors
- Minaries, paletes i treballadors ind.
- Professionals forces armades

19. Ara, podries especificar la professió de la teva mare / tutora...

20. L'activitat principal del teu pare / tutor és...

*Marca una sola resposta*

- Treball a temps complet
- Treball a temps parcial
- Aturada
- Feines de la llar
- Estudis
- Jubilada o pensionista
- Incapacitada
- Altres *especifica-la*

21. On situaries la professió del teu pare / tutor?

- Professionals i tècnics
- Personal directiu
- Serveis administratius
- Comerciants i venedors
- Hostaleria i altres serveis
- Agricultors i pescadors
- Minaries, paletes i treballadors ind.
- Professionals forces armades

22. Ara, podries especificar la professió del teu pare / tutor?

Sobre els usos:

23. Imagina que sona el telèfon i l'agafes. Què dius quan respons al telèfon?

-

24. Què diem per demanar les coses amb educació?

-

25. Què dius quan estàs enfadat?

-

26. El batlle del teu poble et ve a veure, com et saludes?

-

27. Imagina que vas al metge i et demana on tens mal...

-

28. Què és el que més t'agrada per menjar?

-

29. I de beure?

-

30. Anam d'excursió i caus dins d'un forat. Què crides per demanar ajuda?

-

31. Digues tres parts del cos:

-

32. Digues tres coses que empris per rentar-te:

-

33. Nombres: compta de l'1 al 10

-

34. Situació de canvi de codi. Mira aquesta imatge, què fan? (Preguntar en castellà. Prestar atenció a l'alternança de codi, ús de la llengua, vocabulari emprat, etc.)

-

-  
-

35. Televisió: Quin canal t'agrada més?

| TV3 | TV2 | TV1 | TVM | Antena3 | Tele5 | IB3 | 33 | Tots/Altres | No sap |
|-----|-----|-----|-----|---------|-------|-----|----|-------------|--------|
|     |     |     |     |         |       |     |    |             |        |

36. Quins programes?

| Informatius |   |   | Temps |   |   | Musicals |   |   | Xafarderum |   |   | Dibuixos |   |   | Esports |   |   | Sèries |   |   | Pel·lícules |   |   | Documentals |   |   | Concursos |  |  |
|-------------|---|---|-------|---|---|----------|---|---|------------|---|---|----------|---|---|---------|---|---|--------|---|---|-------------|---|---|-------------|---|---|-----------|--|--|
| C           | X | A | C     | X | A | C        | X | A | C          | X | A | C        | X | A | C       | X | A | C      | X | A | C           | X | A | C           | X | A |           |  |  |
|             |   |   |       |   |   |          |   |   |            |   |   |          |   |   |         |   |   |        |   |   |             |   |   |             |   |   |           |  |  |

Llegenda: C: català; X: castellà, A: altres.

37. Cinema: Hi has anat alguna vegada?

38. Recordes quina pel·lícula hi vas veure?

39. En quina llengua?

|   |   |   |
|---|---|---|
| C | X | A |
|   |   |   |

40. Escoltes la ràdio?

41. Quina emissora escoltes?

42. Quina música o cançons t'agraden?

43. Quins llibres o contes coneixes?

44. En quina llengua?

|   |   |   |
|---|---|---|
| C | X | A |
|   |   |   |

45. Has anat alguna vegada al teatre?

46. Te'n recordes què hi vas veure?

47. En quina llengua?

|   |   |   |
|---|---|---|
| C | X | A |
|   |   |   |

48. Vegem ara les activitats que fas o en què participes i la llengua que hi fas servir:

| ACTIVITATS   | ES | CS | Llengua que hi fas servir |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
|--|----|----|---------------------------|---|---|-------|---|---|--------|---|---|---------------------------------|---|---|-------|---|---|--------|---|---|
|  |    |    | Entre companys/es         |   |   |       |   |   |        |   |   | Amb el monitor/a o l'educador/a |   |   |       |   |   |        |   |   |
|  |    |    | català                    |   |   | cast. |   |   | altres |   |   | català                          |   |   | cast. |   |   | altres |   |   |
|  |    |    | S                         | D | M | S     | D | M | S      | D | M | S                               | D | M | S     | D | M | S      | D | M |
| Tallers ocupacionals / Centre especial de treball:<br>- productes artesans<br>- manipulats<br>jardineria |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Classes de reforç  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Ordinador  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Escola d'adults (macramé, cuina)   |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Psicomotricitat  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Pintura  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Petanca  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Hípica   |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Natació  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Excursions (Vidalva)   |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Altres:  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Altres:  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Altres:  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                                 |   |   |       |   |   |        |   |   |

Llegenda: ES: entre setmana; CS: cap de setmana; S: sempre; D: de vegades; M: mai.

49. A fi de conèixer la teva xarxa social marcarem la persona amb qui et relaciones i la llengua que parles amb ells o elles. (Tindrem en compte el contacte que puguin tenir amb les persones amb les quals conviuen diàriament: companys/es, monitors/es o família).

| Persona                 | R | NR | Català |   |   | Castellà |   |   | Altres |   |   |
|-------------------------|---|----|--------|---|---|----------|---|---|--------|---|---|
|                         |   |    | S      | D | M | S        | D | M | S      | D | M |
| Veïns/ veïnes           |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Fornier/a               |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Carnisser/a             |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Peixater/a              |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Dependent/a supermercat |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| “ botiga roba           |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| “ “ sabates             |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| “ “ esports             |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| “ papereria, estanc     |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Metge                   |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Perruquer/a             |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Xofers transports       |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Altres:                 |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Altres:                 |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |
| Altres:                 |   |    |        |   |   |          |   |   |        |   |   |

Llegenda: R: et relaciones; NR: no et relaciones.

50. A partir d'ara aprofundirem en les percepcions, representacions, identitat. Digues, com es diu la persona que mana a l'ajuntament?

51. En quina llengua parla?

|   |   |   |
|---|---|---|
| C | X | A |
|   |   |   |

52. Na Joana Barceló és sa presidenta del Consell Insular?

53. En quina llengua li parlaries?

|   |   |   |
|---|---|---|
| C | X | A |
|---|---|---|



|  |  |  |
|--|--|--|
|  |  |  |
|--|--|--|

54. Quina és la llengua que més es parla a l'illa?

|   |   |   |
|---|---|---|
| C | X | A |
|   |   |   |

55. Quina llengua creus que és més important el castellà, el menorquí, l'anglès o alguna altra?

-

56. Creus que és important saber menorquí?

|  |
|--|
|  |
|--|

57. Quan eres petit/a, quina llengua parlaves a l'escola?

| Català |         |     | Castellà |         |     | Altres |         |     |
|--------|---------|-----|----------|---------|-----|--------|---------|-----|
| molt   | de veg. | poc | molt     | de veg. | poc | molt   | de veg. | poc |
|        |         |     |          |         |     |        |         |     |

58. Tu que et consideres, menorquí, castellà o d'altres?

|  |
|--|
|  |
|--|

59. Quina llengua és més important a la teva vida?

| Català | Castellà | Altres |
|--------|----------|--------|
|        |          |        |

60. Sobre la territorialitat o concepte d'àmbit geogràfic. Mira aquest mapa: sabries dir on vius?

|  |
|--|
|  |
|--|



61. Saps on parlen com noltros?

62. Creus que el català i el menorquí són una mateixa llengua?

63. Per acabar, estàs content/a de ser menorquí/na?

1. Sexe

Dona  
 Home

2. Edat

3. On vas néixer?

A Menorca / Catalunya  
 A la resta de l'estat (Espanya)  
 A l'estranger

↓

5. A quin país vas néixer?

→

4. Quants anys tenies quan vas arribar a Menorca?

6. Marca, en la següent taula, les persones amb qui vius i la llengua que ralles amb elles.

| Persona                          | Aquesta persona |               | Amb aquesta persona ralles en...<br><i>Es pot marcar més d'una casella</i> |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
|----------------------------------|-----------------|---------------|--|---|---|----------|---|---|--------|---|---|---|--|
|                                  | Viu amb mi      | No viu amb mi | Català   |   |   | Castellà |   |   | Altres |   |   |   |  |
|                                  |                 |               | S  | d | M | S        | d | M | S      | d | V | M |  |
| Mare                             |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Pare                             |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Company/a del pare/mare, tutor/a |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Fill/a 1                         |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Fill/a 2                         |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Fill/a 3                         |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Fill/a 4                         |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Germà/ana 1                      |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Germà/ana 2                      |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Germà/ana 3                      |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Altres:                          |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Altres:                          |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |
| Altres:                          |                 |               |  |   |   |          |   |   |        |   |   |   |  |

Llegenda: S: sempre; dV: de vegades; M: mai.

7. En quina llengua o llengües vas aprendre a rallar de petit/a?

8. Jo som...

*Marcar una sola resposta*

- Casat/da
- Ajuntat/da
- Separat/da
- Divorciat/da
- Viudo/a
- Altres

9. La teva mare / tutora va néixer a...

*Marcar una sola resposta*

- A Menorca / Catalunya
- A la resta de l'estat (Espanya)
- A l'estranger

9.2 A quin país va néixer la teva mare / tutora?

9.1 Saps quants anys tenia la teva mare / tutora quan va arribar a Menorca /Catalunya?

10. El teu pare / tutor va néixer a ....

*Marcar una sola resposta*

- A Menorca / Catalunya
- A la resta de l'estat (Espanya)
- A l'estranger

10.2. A quin país vas néixer el teu pare / tutor?

10.1 Saps quants anys tenia el teu pare / tutor quan va arribar a Menorca/ Catalunya?

11. Quin és el teu nivell màxim d'estudis acabats?

*Marca una sola resposta*

- Primària incompleta (6è d'EGB, ingrés o similar)
- Primària completa (batxillerat elemental, EGB, graduat, ESO)
- Estudis secundaris (batxillerat superior, BUP, COU, PREU, Batxillerat pla nou)
- FPI, FP grau mitjà, oficialia industrial o equivalent
- FPII, FP Grau superior, mestratge industrial o equivalent
- Estudis superiors (universitaris)

12. La teva activitat principal és...

*Marcar una sola resposta*

|                          |                               |   |  |
|--------------------------|-------------------------------|---|--|
| <input type="checkbox"/> | Treball a temps complet       | → | 19. On situaries la teva professió?<br><br><input type="checkbox"/> Professionals i tècnics<br><input type="checkbox"/> Personal directiu<br><input type="checkbox"/> Serveis administratius<br><input type="checkbox"/> Comerciants i venedors<br><input type="checkbox"/> Hostaleria i altres serveis<br><input type="checkbox"/> Agricultors i pescadors<br><input type="checkbox"/> Mineries, paletes i treballadors ind.<br><input type="checkbox"/> Professionals forces armades |
| <input type="checkbox"/> | Treball a temps parcial       | → |  |
| <input type="checkbox"/> | Aturat/da                     |   |  |
| <input type="checkbox"/> | Feines de la llar             |   |  |
| <input type="checkbox"/> | Estudis                       |   |  |
| <input type="checkbox"/> | Jubilat/da o pensionista      |   |  |
| <input type="checkbox"/> | Incapacitat/da                |   |  |
| <input type="checkbox"/> | Altres – <i>especifica-la</i> | → |  |

13. Disposes de connexió a internet?

*Marca una sola resposta*

|                          |                          |
|--------------------------|--------------------------|
| SI                       | NO                       |
| <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |

14. Amb quina freqüència l'utilitzes?

*Marca una sola resposta*

- \_ Cada dia
- \_ Cada setmana
- \_ Un cop al mes
- \_ Menys freqüència
- \_ Mai

15. La llengua de les pàgines web és en:

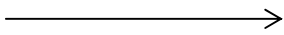
- \_ Català
- \_ Català i castellà
- \_ Castellà
- \_ Anglès

\_ Altres

16. A casa comreu premsa escrita?

*Marca una sola resposta*

- No  
 Si



17. És premsa escrita en...

*Marca una sola resposta*

- Català  
 Castellà  
 altres

18. Amb quina freqüència es compra?

*Marca una sola resposta*

- Cada dia de la setmana  
 El cap de setmana  
 Altres

19. L'últim llibre que he llegit, l'he acabat fa...

*Marca una sola resposta*

- Una setmana  
 Un mes  
 Tres mesos  
 Més de tres mesos

20. Era un llibre escrit en...

*Marca una sola resposta*

- Català  
 Castellà  
 Altres - *especifica* \_\_\_\_\_

21. L'última vegada que he anat al cinema...

*Marca una sola resposta*

- Una setmana  
 Un mes  
 Tres mesos  
 Més de tres mesos

22. Hi vaig anar amb...

*Marca una sola resposta*

- Persona/es de la meua família  
 Amics i/o amigues  
 Altres

23. Era una pel·lícula en...

Marca una sola resposta

- Català  
 Castellà  
 Altres

24. Al dia miro la televisió...

Marca una sola resposta

- Menys d'una hora  
 Entre una i tres hores  
 Més de tres hores

25. Digues quins són els canals de televisió que més veieu a casa vostra:

Escriu-ne com a màxim tres i ordena'ls de més a menys temps dedicat

Canal

\_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_

26. Digues quines són les emissores de ràdio que més s'escolteu a casa vostra:

Escriu-ne com a màxim tres i ordena'les de més a menys temps dedicat

Canal

\_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_

27. Senyala les activitats que fas o en què participes i la llengua que hi fas servir:

| ACTIVITATS   | ES | CS | Llengua que hi fas servir |   |   |       |   |   |        |   |   |                  |   |   |       |   |   |        |   |   |
|--|----|----|---------------------------|---|---|-------|---|---|--------|---|---|------------------|---|---|-------|---|---|--------|---|---|
|  |    |    | Entre companys/es         |   |   |       |   |   |        |   |   | Amb el monitor/a |   |   |       |   |   |        |   |   |
|  |    |    | català                    |   |   | cast. |   |   | altres |   |   | català           |   |   | cast. |   |   | altres |   |   |
|  |    |    | S                         | D | M | S     | D | M | S      | D | M | S                | D | M | S     | D | M | S      | D | M |
| Escola d'adults  |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                  |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Associació esportiva<br>(futbol, bàsquet,<br>gimnàsia, etc.) |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                  |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Associació excursionista                                     |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                  |   |   |       |   |   |        |   |   |
| Associació cultural o<br>recreativa                          |    |    |                           |   |   |       |   |   |        |   |   |                  |   |   |       |   |   |        |   |   |

|   |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|---|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
| Associació religiosa o parroquial   |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| Associació ecologista   |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| Partit polític  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| Moviments socials (moviments antiglobalització, amnistia internacional, greenpeace, etc.) |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| Associació ONG solidària  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| Altres:   |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| Altres:   |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| Altres:   |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |

Llegenda: ES: entre setmana; CS: cap de setmana; S: sempre; D: de vegades; M: mai.

ACTITUDS I REPRESENTACIONS LINGÜÍSTIQUES

28. Posa una X a la casella que millor representi el grup lingüístic al qual consideres que pertany i, posteriorment, al grup lingüístic a què t'agradaria pertànyer:

| <b>Grups</b>                 | <b>Al grup dels que rallen només català</b> | <b>Al grup dels que rallen més català</b> | <b>Al grup dels que rallen igual català que castellà</b> | <b>Al grup dels que rallen més castellà</b> | <b>Al grup dels que rallen només castellà</b> | <b>Al grup dels que rallen (especificar).....<br/>.....<br/>.....<br/>.....</b> |
|------------------------------|---|---|--|---|---|---|
| <b>Pertinença</b>            |   |   |  |   |   |   |
| <b>Consider que pertany</b>  |   |   |  |   |   |   |
| <b>M'agradaria pertànyer</b> |   |   |  |   |   |   |

Encercla la paraula que millor descriu el que tu consideres:

29. A parer teu, el català actualment s'usa:

Molt      Bastant      Normal      Poc      Gens



30. En general, penses que el català s'usa més, igual o menys que fa 5 anys?

Més            Igual            Menys

31. A parer teu, creus que en els propers 5 anys el català s'usarà més, igual o menys que avui dia?

Més            Igual            Menys

32. Segons tu, a Catalunya i a les Balears, en general, el català s'hauria d'utilitzar:

Mai            Rarament            De tant en tant            Sovint            Sempre

33. Creus que és important per als teus fill/es (tutelats/ades) l'ús del català (menorquí) en el centre ocupacional?

|    |    |
|----|----|
| SI | NO |
|    |    |

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

Cordialment,

Elvira Haro i Perich  
Es Castell, setembre de 2005